

ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΑΝΕΠΙΣΗΜΕΣ ΕΡΩΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΦΥΛΑΞΗ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΕΠΑΦΕΣ ΤΟΥΣ

Παναγιώτης Κορδούτης

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα

Περίληψη: Η πρόσφατη έρευνα για την προφύλαξη κατά της ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης και των σεξουαλικά μεταδιδόμενων λοιμώξεων στις ερωτικές σχέσεις τείνει να τονίζει τα αντικειμενικά σχεσιακά χαρακτηριστικά όπως, για παράδειγμα, τα χαρακτηριστικά των συντρόφων και τη διάρκεια της σχέσης, παραβλέποντας τα πιο υποκειμενικά και ποιοτικά. Η παρούσα έρευνα εξέτασε εάν στη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού στη σχέση επιδρούσαν τα θεμελιώδη, ποιοτικά χαρακτηριστικά των σχέσεων, δηλαδή του πάθους και της συντροφικότητας. Στην έρευνα συμμετείχαν 577 φοιτητές και φοιτήτριες με ερωτικές σχέσεις. Βρέθηκε ότι το αυξημένο πάθος στις σχέσεις συσχετιζόταν με λιγότερο συχνή χρήση προφυλακτικού στις σεξουαλικές επαφές, ενώ η αυξημένη συντροφικότητα με περισσότερο συχνή χρήση. Από τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά των σχέσεων, η χρήση προφύλαξης στην πρώτη επαφή της σχέσης συσχετιζόταν με αυξημένη γενική χρήση προφύλαξης κατά τη σχέση, ενώ η συχνότητα των επαφών και η ηλικία του συντρόφου με μειωμένη χρήση. Η αγωγή υγείας για την προφύλαξη σκόπιμο είναι να διεξάγεται πριν τις πρώτες σεξουαλικές επαφές των εφήβων, μέσα από την προαγωγή γενικότερου έθους για τις ερωτικές σχέσεις.

Λέξεις κλειδιά: Ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, Ποιότητα σχέσης, Προφύλαξη, Σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις.

Διεύθυνση: Παναγιώτης Κορδούτης, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Λεωφ. Συγγρού 136, 176 71 Αθήνα. Τηλ./Fax: 210-5698119. E-mail: pkord@otenet.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις, κίνδυνοι γύρω από τη σεξουαλική επαφή, και προφύλαξη

Η προστασία της υγείας, ή προφύλαξη, κατά τις σεξουαλικές επαφές ετέθη με ιδιαίτερη επίταση ως ζήτημα από τις κοινωνικές επιστήμες και τις επιστήμες της συμπεριφοράς με αφορμή την κρίση του HIV/AIDS στη δεκαετία του 1980. Συγχρόνως, η κρίση ήταν ο καταλύτης ώστε να πολλαπλασιαστεί το ενδιαφέρον και για τη μελέτη της προφύλαξης από άλλους ανέκαθεν γνωστούς και διαδεδομένους κινδύνους σχετικούς με τη σεξουαλική συνεύρεση.

Η διάδοση της HIV λοίμωξης συνεχίζεται στην Ελλάδα (Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων [ΚΕΕΛΠΝΟ], 2009), στην Ευρώπη (European Centre for Disease Prevention and Control [ECDC], 2009) και παγκοσμίως (Joint United Nations Programme on HIV/AIDS [UNAIDS], 2009). Στον ελληνικό πληθυσμό τα άτομα με HIV λοίμωξη αριθμούν τις 9798, εκ των οποίων το 19.1% είναι γυναίκες. Από το 1981 έως και τον Οκτώβριο του 2009 διαγιγνώσκονται κατά μέσο όρο 35 κατ' έτος περιπτώσεις ανά εκατομμύριο, με αυξητική τάση από το 2004 και εντεύθεν. Το 2008 ο αριθμός των διαγνώσεων κορυφώθηκε στις 51.8 ανά εκατομμύριο, είναι μάλιστα πολύ πιθανό να βρισκείται τουλάχιστον στο ίδιο επίπεδο το 2009. Το 46% των μέχρι τώρα καταγεγραμμένων περιπτώσεων προέκυψε από ομοφυλόφιλες επαφές ανδρών, το 22.7% από ετεροφυλόφιλες, ενώ το 24% παραμένει αδιευκρίνιστο. Η πρωτεύουσα οδός μετάδοσης συνεχίζει να είναι η ομοφυλόφιλη επαφή μεταξύ ανδρών, διαχρονικά ωστόσο, ο αριθμός των περιπτώσεων οι οποίες έχουν μεταδοθεί διά της ετεροφυλόφιλης οδού τείνει να συγκλίνει προς αυτόν της ομοφυλόφιλης και κυμαίνεται, από το 2000 και μετά, μεταξύ του 30% και 40% των ετήσιων περιπτώσεων. Δυστυχώς, η διάδοση του HIV αφορά κυρίως νεανικές ηλικίες. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στα πρόσφατα στοιχεία η ηλικία των οροθετικών ατόμων κυμαινόταν, κατά πλειοψηφία, μεταξύ των 25-44 ετών για τους άνδρες και των 25-39 για τις γυναίκες (ΚΕΕΛΠΝΟ, 2009).

Στον ελληνικό πληθυσμό έχουν, επίσης, επανεμφανιστεί σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις (ΣΜΛ), που είχαν σχεδόν εξαφανιστεί (Kyriakis et al., 2003. Levidiotou et al., 2005), όπως Ηπατίτιδα Β, έρπης, γονόρροια, σύφιλις, γλαυμύδια, και κονδυλώματα. Πολλές από αυτές έχουν σοβαρές συνέπειες για την υγεία και την αναπαραγωγική ικανότητα των ατόμων.

Στον υπόλοιπο ευρωπαϊκό πληθυσμό – από τον οποίο δεν υπάρχουν συνοριακά στεγανά – η διάδοση των ΣΜΛ έχει εμφανώς αυξηθεί (ECDC, 2006). Ακόμη, ο αριθμός των καταγεγραμμένων αμβλώσεων ήταν και παραμένει μεγάλος στην Ελλάδα στις νεανικές ηλικίες (Ioannidi-Karolou, 2004), παρά την πρόσφατα μαρτυρούμενη αξιόλογη μείωση (Salakos et al., 2008), προσεγγίζοντας τις 20 εκπτώσεις στις χίλιες γυναίκες. Οι πιο πρόσφατες διαθέσιμες έρευνες δείχνουν ότι τα αντίστοιχα ποσοστά σε Δυτικές χώρες, προσεγγίζουν στις Η.Π.Α. το 20%, ενώ στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης κατά μέσο όρο αγγίζουν το 10% (π.χ., το 15% στη Γαλλία, το 7% στη Γερμανία και το 8% στην Ολλανδία, σε γυναίκες κάτω των 20 ετών. Βλ. Santelli, Sandfort, & Orr, 2008). Οι ενδεχόμενες δυσμενείς συνέπειες για τη σωματική και ψυχική υγεία των γυναικών που υποβάλλονται στη διαδικασία της άμβλωσης, ιδίως υπό ακούσιους ή ημικούσιους όρους, είναι από παλαιότερα γνωστές (Diacoyanni, Tarlatzis, Kaprinis, Fokas, & Pitsavas, 1982. Rouso et al., 2000).

Η χρήση του προφυλακτικού ως αποκλειστικού μέσου πολλαπλής προφύλαξης

Η συνεπής χρήση προφυλακτικού αποτελεί το μοναδικό μέσο για την ταυτόχρονη προφύλαξη από τον HIV, τις ΣΜΛ, και την ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη (Holmes, Levine, & Weaver, 2004. Weller & Davis, 2004) και για αυτό το λόγο οι εκστρατείες πρόληψης επένδυσαν διεθνώς στην προώθηση της χρήσης του (ECDC, 2009. Joint United Nations Programme on HIV/AIDS [UNAIDS], World Health Organization [WHO], & United Nations Population Fund [UNFPA], 2009), καθιστώντας το ουσιαστικά ταυτόσημο με την προστασία της υγείας από τους πολλαπλούς κινδύνους της σεξουαλικής επαφής. Όμως στις Δυτικές χώρες παρά τη διαχρονική αύξηση της χρήσης προφυλακτικών, το ποσοστό ασυνέπειας στη χρήση παραμένει μεγάλο, ενώ το ποσοστό της μη χρήσης δεν είναι διόλου ευκαταφρόνητο. Για παράδειγμα, στις Η.Π.Α. περί τα τέλη της δεκαετίας του 1970 η χρήση προφυλακτικού δεν ξεπερνούσε το 20%, ενώ πρόσφατα άγγιζε το 68.5% (Centers for Disease Prevention and Control [CDC], 2006. Santelli, Sandfort, & Orr, 2009). Εν τούτοις, η συνέπεια στη χρήση προφυλακτικού μεταξύ των νέων Αμερικανών (15-44 ετών), από επαφή σε επαφή, είναι μόλις 21.5% (Abma, Martinez, Mosher, & Dawson, 2004. Chandra, Martinez, Mosher, Abma, & Jones, 2005. Martinez, Chandra, Abma, Jones, & Mosher, 2006).

Στον ευρύτερο ευρωπαϊκό γεωγραφικό χώρο, στις αρχές τις δεκαετίας του 1980, τα επίπεδα χρήσης προφυλακτικού ήταν επίσης σχετικά χαμηλά, κυμαινόμενα κατά μέσο όρο περί το 18-20%. Στη συνέχεια, όμως, παρουσίασαν σταθερή αυξητική τάση μέχρι και το 2000 ξεπερνώντας το 70% (Dubois-Arber & Spencer, 1998. ECDC, 2009). Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα δεδομένα σε χώρες όπως είναι η Γαλλία, η Γερμανία, και η Ολλανδία η συχνότητα γενικής χρήσης προφυλακτικού είναι 84%, 78%, 79.5%, αντιστοίχως (Bajos et al., 2010. Santelli et al., 2009), ενώ στην Ιταλία εκτιμάται ότι μόλις αγγίζει το 53% μεταξύ νεαρών ενηλίκων (Tafari, Martinelli, Germinario, & Prato, 2010). Παρά ταύτα, ακόμη και στις τρεις χώρες με την ιδιαίτερα αυξημένη συχνότητα χρήσης του (Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία), η συνέπεια στη χρήση του προφυλακτικού είναι μεταξύ 40% και 50% (Bajos et al., 2010. Santelli et al., 2009) ενώ στο ίδιο πλαίσιο εκτιμάται ότι κινείται η συνέπεια χρήσης του στον ευρύτερο Ευρωπαϊκό χώρο (ECDC, 2009).

Ανάλογη πορεία με αυτήν του ευρύτερου ευρωπαϊκού χώρου έχει ακολουθήσει η χρήση προφυλακτικού μεταξύ των νέων στην Ελλάδα, διαχρονικά. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, η χρήση του δεν ξεπερνούσε το 18-20% (Ιωαννίδη-Καπόλου & Αγραφιώτης, 2005. Λουμάκου, Κορδούτης, & Σαραφίδου, 2001). Από πιο πρόσφατες, όμως, έρευνες προκύπτει ότι πλέον η χρήση του κυμαίνεται σε υψηλά ποσοστά, της τάξεως του 80% (Σαραφίδου, Κορδούτης, & Λουμάκου, 2006). Δε συμβαίνει το ίδιο με τη συνέπεια στη χρήση του η οποία, όπως και στον ευρωπαϊκό χώρο, κυμαίνεται μεταξύ 40 και 50% (Σαραφίδου et al., 2006. Kordoutis, 2008). Ασφαλώς, η αύξηση των ποσοστών γενικής χρήσης προφυλακτικού στην Ελλάδα αποτελεί επιτυχία, πλην όμως δε θα μπορούσαμε να την αποδώσουμε με βεβαιότητα στις εκστρατείες προφύλαξης. Ίσως στην αύξηση των ποσοστών χρήσης του να συντέλεσε απλώς η μεγάλη, κατά περιόδους, κοινωνική ορατότητα των συνδεδεμένων με τη σεξουαλική επαφή κινδύνων. Πάντως, από τη σκοπιά της αγωγής υγείας, η σχετικά μέτρια ή και χαμηλή συνέπεια στην προφύλαξη, από επαφή σε επαφή, εγκυμονεί τους ίδιους κινδύνους με τη μη προφύλαξη, ιδίως ως προς τις ΣΜΛ.

Συστηματικές και διαχρονικές έρευνες αξιολόγησης των εκστρατειών προαγωγής της χρήσης του προφυλακτικού, οι οποίες άρχισαν τη δεκαετία του 1980 σε χώρες όπως είναι οι Η.Π.Α, η Μ. Βρετανία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ελβετία, και η Ολλανδία έδειξαν από νωρίς ότι δεν υπήρχε η αναμενόμενη αποτελεσματικότητα σε σχέση με το κόστος και το εύρος των εκ-

στρατειών αυτών, καθώς και η αύξηση στη συνέπεια χρήσης προφυλακτικού που ήταν ο κύριος στόχος τους (Alstead et al., 1999. Dubois-Arber, Masur, Hausser, & Zimmerman, 1993. Κορδούτης, 2000. Oakley, Fullerton, & Holland, 1995). Βεβαίως, αυξήθηκαν οι πωλήσεις προφυλακτικών, η συχνότητα χρήσης τους, και εμπλουτίστηκαν οι γνώσεις των ατόμων για τους κινδύνους της σεξουαλικής επαφής και τη δυνατότητα των προφυλακτικών να τους αποτρέπουν. Η θεωρητική κριτική απέδωσε την υστέρηση της αποτελεσματικότητας των εκστρατειών προώθησης του προφυλακτικού στην παλαιότερη κοινωνιοψυχολογική αντίληψη της προφύλαξης ως ορθολογικής ατομικής απόφασης αυτοπροστασίας της υγείας. Η απόφαση αυτοπροστασίας της υγείας υποτίθεται ότι απέρρεε από ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά και στάσεις απέναντι στους κινδύνους της σεξουαλικής επαφής, της σεξουαλικότητας, και της ίδιας της προφύλαξης (Κορδούτης, 2003. Moatti, Hausser, & Agrafiotis, 1997. Van Campenhoudt & Cohen, 1997). Η συνειδητοποίηση, όμως, ότι πρόκειται για απόφαση που ως ένα βαθμό, ίσως μάλιστα σημαντικό, πηγάζει από την ίδια τη στενή διαπροσωπική σχέση μετέστρεψε την κοινωνιοψυχολογική έρευνα προς προσεγγίσεις, οι οποίες εξετάζουν τη συμπεριφορά προφύλαξης υπό το πρίσμα των αντικειμενικών και υποκειμενικών ή ποιοτικών χαρακτηριστικών της ίδιας της ερωτικής σχέσης εντός της οποίας, άλλωστε, προκύπτει (De Visser & Smith, 2001. Emmers-Sommer & Allen, 2005. Fortenberry, Tu, Harezlak, Katz, & Orr, 2002. Kordoutis, 2008. Kordoutis, Loumakou, & Sarafidou. 2000. Ku, Sonenstein, & Pleck, 1994. Manlove, Ryan, & Franzetta, 2007. Manning, Giordano, & Longmore, 2006. Misovich, Fisher, & Fisher, 1997. Noar, Zimmerman, & Atwood, 2004).

Αντικειμενικά και υποκειμενικά/ποιοτικά χαρακτηριστικά σχέσεων

Τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά των σχέσεων είναι συνήθως ευχερώς μετρήσιμα, χωρίς μάλιστα να χρειάζεται απαραίτητως καλώς διαμορφωμένη θεωρία για την περιγραφή τους. Πρόκειται για περιγραφικούς δείκτες των σχέσεων, για τις τιμές των οποίων οι ερωτικοί σύντροφοι, ενίοτε μάλιστα και οι παρατηρητές των σχέσεων, εύκολα μπορούν να συμφωνήσουν. Μεταξύ των δεικτών που χρησιμοποιούνται είναι το φύλο, η φυλή, το κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο, η πολιτισμική προέλευση των συντρόφων, η ηλικία τους, η διαφορά της μεταξύ τους ηλικίας, ο επίσημος/ανεπίσημος χαρακτήρας της σχέσης (γάμος ή μη), η διάρκειά της, η

διάρκεια της γνωριμίας πριν την πρώτη σεξουαλική επαφή και πριν τη σχέση, η συχνότητα των σεξουαλικών επαφών εντός της σχέσης, ο τρόπος, ο χρόνος και το πλαίσιο της γνωριμίας. Ίσως λόγω της ευχέρειας στον ορισμό και μέτρηση των αντικειμενικών χαρακτηριστικών, η έρευνα των προφυλάξεων να τους έχει δώσει υπερβολική προσοχή (Civic, 1999. Cooper, Shapiro, & Powers, 1998. De Visser & Smith, 2001. Κορδούτης, 2003. Kordoutis et al., 2000. Noar et al., 2004. Zimmerman et al., 2007). Ωστόσο, η προσοχή είναι φειδωλή όταν επιχειρείται να χρησιμοποιηθούν υποκειμενικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των σχέσεων (Apostolidis, 1993. Bauman & Berman, 2005. Giami & Schiltz, 1996. Λουμάκου et al., 2001. Manlove et al., 2007. Manning, Flanigan, Giordano, & Longmore., 2009. Manning et al., 2006. Stephenson, Breakwell, & Fife-Schaw, 1993. Van Campenhoudt & Cohen, 1997).

Τα υποκειμενικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των σχέσεων αναφέρονται στο πώς γίνεται αντιληπτή γνωστικά μία ερωτική σχέση από τα μέλη της, τόσο κατά τη διάρκειά της όσο και πριν “εισέλθουν” στη σχέση ή προτού καν συναποφασίσουν ότι “έχουν σχέση” (Fletcher, 2002). Τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν, δηλαδή, να κάνουν με τη νοηματική συνοχή που προσδίδουν στις κάθε είδους αλληλεπιδράσεις τους τα μέλη της σχέσης, συχνά εκφράζοντάς την με σφαιρικές, κοινώς αναγνωρίσιμες στην καθημερινή γλώσσα ονομασίες, όπως “ελεύθερη”, “αποκλειστική”, “ρομαντική”, “συντροφική”, “παθιασμένη”, κ.ά. Στην ουσία οι χαρακτηρισμοί αυτοί αποτελούν έκφραση γνωστικο-θυμικών δομών και απλοϊκών θεωριών, πλούσιων σε περιεχόμενα και λειτουργικούς κανόνες, για το τι περιέχεται στις σχέσεις, τι συμβαίνει συνήθως σε αυτές, γιατί και με ποιο σκοπό (Fletcher, 2002. Fletcher, Simpson, & Thomas, 2000).

Για τη φαινομενολογία των σχέσεων έχουν αναπτυχθεί ολοκληρωμένες επιστημονικές θεωρίες υποστηριζόμενες από πλουσιότερη ερευνητική βιβλιογραφία, η οποία τεκμηριώνει επαρκώς την ικανότητά τους να περιγράφουν τις στενές σχέσεις και να προβλέπουν μεγάλη ποικιλία φαινομένων σε αυτές, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών με τη σεξουαλικότητα (Hendrick & Hendrick, 2000, 2002. Sprecher & Regan, 2000). Τέτοιες θεωρίες είναι, για να αναφέρουμε τις δημοφιλέστερες στη βιβλιογραφία, η κλασική θεωρία της θεμελιώδους διαστάσεως των ερωτικών σχέσεων “πάθος-συντροφικότητα” (Berscheid & Walster, 1978. Hatfield, 1988. Walster & Walster, 1978), η διπλή θεωρία για τον έρωτα του Sternberg, δηλαδή η τριγωνική θεωρία του έρωτα και η θεωρία του έρωτα ως ιστορίας

(Sternberg, 1986, 2006. Sternberg, Hojjat, & Barnes, 2001), η θεωρία του ύφους του έρωτα (Hendrick & Hendrick, 1986. Lee, 1977), η θεωρία του ύφους σύναψης δεσμού (Collins & Feeney, 2004) και οι θεωρίες της κοινωνικής ανταλλαγής (Hatfield, Utne, & Traupman, 1979). Αν και σχεδόν όλες αυτές οι θεωρίες σχέσεων εγκύπτουν στο ζήτημα της σεξουαλικότητας στις στενές σχέσεις (Byers & Wang, 2004. Hendrick & Hendrick, 2004), μόνον η θεωρία του ύφους σύναψης δεσμού έχει ασχοληθεί συστηματικά με το ζήτημα των προφυλάξεων (Feeney & Noller, 2004).

Γενικώς, η ασχολούμενη με τις προφυλάξεις έρευνα, με μία τουλάχιστον εξαίρεση (Manning et al., 2009) την οποία συζητούμε παρακάτω, έχει αποφύγει να περιγράψει αυτές καθαυτές τις σχέσεις με θεωρητικώς ενήμερους και στην πράξη μετρήσιμους ορισμούς σχέσεων, όπως αυτούς που προτείνουν οι παραπάνω θεωρίες. Εκτός αυτού δεν επιχειρούν καν να ορίσουν τα φαινομενολογικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των σχέσεων, παρόλο που η ανάγκη για τέτοιους ορισμούς έχει αναγνωρισθεί (Emmers-Sommer & Allen, 2005. Noar et al., 2004. Zimmerman et al., 2007). Είναι αξιοπαρατήρητο ότι ακόμη και η συστηματικά ασχολούμενη με τις προφυλάξεις θεωρία του ύφους σύναψης δεσμού δεν ενδιαφέρεται παρά ελάχιστα να χαρακτηρίσει τις σχέσεις με βάση το γνωστικο-θυμικό περιεχόμενό τους (Birnbaum, Reis, Mikulincer, Gillath, & Orpaz, 2006). Αντιθέτως, επικεντρώνεται στις ατομικές διαφορές ως προς τον τρόπο του ερωτικώς σχετιζομένου (ασφάλεια-άγχος / αμφιθυμία-αποφυγή) και τις συνέπειές τους για την ασφαλή σεξουαλική συμπεριφορά (Strachman & Impett, 2009). Οι λίγες έρευνες που ενδιαφέρονται για σχετικά πιο ποιοτικούς ορισμούς των σχέσεων, συνήθως τους επινοούν ad hoc χρησιμοποιώντας διπολικές ποιοτικές αντιθέσεις ή πολλαπλές διακρίσεις, όπως “σεξουαλική/αισθηματική” σχέση (Apostolidis, 1993), ή “ωφελιμιστική/ηδονιστική/ρομαντική/συζυγική” (Kordoutis et al., 2000), ή “επιπόλαια σεξουαλική”¹, “έντονα ερωτική και αισθηματική”², “μιμούμενη το γάμο”³ (Bauman & Berman, 2005. Βλ. και Civic, 1999. Ku et al., 1994. Pilkington, Kern, & Indest, 1994). Οι περισσότερες έρευνες, απλώς αυτοπεριορίζονται στη χρήση λίγων ή πολλών, μη θεωρητικών ή νοηματικά φτωχών ορισμών, όπως “ευκαιριακή ή περιστασιακή/σοβαρή σχέση”, “περιστασιακή/ζευγάρι”, “πα-

¹ “messing”.

² “boy-girlfriend”.

³ “hubey-wifey”.

ροδική/σταθερή”, “επαφή μιας βραδιάς/ραντεβού”⁴, “μονογαμική ή αποκλειστική/ελεύθερη ή μη αποκλειστική”, “κύρια σχέση/δευτερεύουσα, ή παρενθετική, ή παράλληλη”, κ.ά. (βλ. Noar et al., 2004 για ανασκόπηση).

Διαφορετική, όπως προαναφέραμε, είναι η προσέγγιση των Manning et al. (2009), οι οποίοι προσδιόρισαν τα αρνητικά ή θετικά ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας ανεπίσημης εφηβικής σχέσης και τη συσχέτισή τους με τη συχνότητα και συνέπεια στη χρήση προφυλακτικού, στηριζόμενοι στη θεωρητική αντίληψη της σχέσης ως δυναμικής αλληλεπίδρασης (διαπραγμάτευση, σύγκρουση, εμπιστοσύνη, κ.λπ.). Διαπίστωσαν ότι στις σχέσεις με έντονα θετικά χαρακτηριστικά δυναμικής αλληλεπίδρασης αλλά και στις σχέσεις με έντονα μεικτά χαρακτηριστικά (και θετικά και αρνητικά), η συνέπεια και η συχνότητα χρήσης προφυλακτικού ήταν μικρότερες, ενώ στις σχέσεις με έντονα αρνητικά χαρακτηριστικά αλλά και μη έντονα μεικτά, μεγαλύτερες. Αναμφισβήτητα, τα πολύ ενδιαφέροντα αποτελέσματα της μελέτης αυτής καταδεικνύουν την επίδραση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της σχέσης στη χρήση προφυλάξεων.

Γνωρίζουμε, ωστόσο, ότι τα άτομα εισερχόμενα στις σχέσεις φέρουν προδιαμορφωμένες απλοϊκές θεωρίες γενικά για τις σχέσεις αλλά και τάχιστα διαμορφώνουν σχηματική αντίληψη για τη συγκεκριμένη σχέση τους βασισμένη περισσότερο στις προσδοκίες τους και στην ανάγνωση της αρχόμενης δυναμικής στη σχέση, παρά σε ρεαλιστικές εκτιμήσεις (Fletcher et al., 2000). Επομένως, τα προσλαμβανόμενα γνωστικο-θυμικά χαρακτηριστικά των σχέσεων είναι πιθανό να ασκούν επίδραση στη λήψη αποφάσεων εντός της σχέσης, συμπεριλαμβανομένης της προφύλαξης, πριν αρχίσουν να δρουν τα απορρέοντα από τη δυναμική αλληλεπίδραση ποιοτικά χαρακτηριστικά. Πιθανότατα, μάλιστα, τα γνωστικο-θυμικά χαρακτηριστικά να επηρεάζουν την προφύλαξη, κατ' εξοχήν στις πρώτες σεξουαλικές επαφές της σχέσης, οι οποίες όμως είναι καθοριστικές για την παγίωση ή μη της συνήθειας της αυτοπροστασίας στο ζευγάρι. Για το λόγο αυτό, στόχος της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει την επίδραση σχεσιακών ποιοτικών χαρακτηριστικών αυτού ακριβώς του είδους στη χρήση προφυλάξεων.

Ειδικότερα, ο σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν, με βάση μια από τις πιο απλές και καλά εδραιωμένες θεωρίες για την ποιότητα των σχέσεων,

⁴ “one-night-stand/date”.

τη θεωρία πάθους-συντροφικότητας (Berscheid & Walster, 1978. Hatfield, 1988. Walster & Walster, 1978), να εξετάσει εάν το πάθος και η συντροφικότητα, ως συγκροτημένες αντιθετικές υποκειμενικές αντιλήψεις για την ποιότητα μιας σχέσης, παίζουν ρόλο στο πόσο συχνά οι ερωτικοί σύντροφοι λαμβάνουν προφυλάξεις στις μεταξύ τους σεξουαλικές επαφές χρησιμοποιώντας προφυλακτικό.

Καθώς τα γνωστικο-θυμικά ποιοτικά χαρακτηριστικά του πάθους και της συντροφικότητας, ανάλογα με την έντασή τους, κυριαρχούν το ένα επί του άλλου, προσδίδοντας ειδικό συνεκτικό νόημα στην όλη ποιότητα της σχέσης, συχνά θα αναφερόμαστε σε αυτά και με τους απλοποιητικούς όρους “ποιότητα πάθους ή συντροφικότητας” ή απλώς “πάθος” και “συντροφικότητα”.

Το πάθος και η συντροφικότητα ως χαρακτηριστικά της ποιότητας των ερωτικών σχέσεων

Ο περιπαθής έρωτας ή απλά πάθος, αποτελεί ισχυρότατο βίωμα, με ξεκάθαρη για τα άτομα που το ζουν υποκειμενική φαινομενολογία. Μάλιστα, ανθρωπολογικές και διαπολιτισμικές ψυχολογικές μελέτες διατείνονται ότι πρόκειται για καθολική ανθρώπινη σταθερά (Fisher, 1998. Hatfield & Rapson, 1996, 2002. Jankowiak & Fisher, 1992. Lieberman & Hatfield, 2006), η οποία εκφράζεται με πλουσιότατο ρεπερτόριο ως προς τα κίνητρα, τα συναισθήματα, τα γνωσήματα⁵, τις συμπεριφορές και βεβαίως τη γλωσσική έκφραση, χωρίς εντυπωσιακές αποκλίσεις στα ποικίλα πολιτισμικά πλαίσια (Fisher, 2004). Οι Hatfield και Rapson (1993) απέδωσαν με ακριβή τρόπο την καθολικότητα της εμπειρίας του περιπαθή έρωτα, ορίζοντάς τον ως μία θυμική «κατάσταση διακαούς επιθυμίας για ένωση με έναν άλλον άνθρωπο. Ο περιπαθής έρωτας συνθέτει ένα περίπλοκο λειτουργικό σύνολο αποτελούμενο από αξιολογήσεις ή εκτιμήσεις, υποκειμενικά συναισθήματα, εξωτερικεύσεις κάθε είδους, φυσιολογικές διεργασίες εκτυλισσόμενες βάσει προτύπων, συμπεριφορικές τάσεις και συντελεστικές συμπεριφορές. Η ανταπόκριση στον έρωτα πάθους (ένωση με το άλλο άτομο) είναι συνυφασμένη με πληρότητα και έκσταση, ενώ η έλλειψη ανταπόκρισης, με αίσθημα κενού, αγωνία και απελπισία» (σ. 5).

⁵ Cognitions.

Κατ' αρχάς, το πάθος πηγάζει από τη διέγερση ενός νευρολογικού μηχανισμού επιλογής ερωτικού/ερωτικής συντρόφου, με μοναδικές και άμεσα ταυτοποιήσιμες από το άτομο φυσιολογικές, θυμικές, γνωστικές και συμπεριφορικές εκδηλώσεις (Fisher, 2006. Harris, 1995. Panksepp, 1998). Η διέγερση αυτή, την οποία τα άτομα αποδίδουν στον/στην (εν δυνάμει) ερωτικό/ερωτική σύντροφό τους, πολλαπλασιάζεται σε πληθώρα ολοένα διογκούμενων και αλληλοσυγκρουόμενων συναισθημάτων, θετικών και αρνητικών αλλά πάντως έντονων, για παράδειγμα, εκστατική χαρά / απελπισία, άγχος / γαλήνη, ικανοποίηση / ανικανοποίητο. Η διέγερση φυσικά είναι εστιασμένη στο/στη σύντροφο για τον/την οποίο/οποία υπάρχει εμμονή, απρόκλητες σκέψεις, φαντασιακή εξιδανίκευση και κίνητρο για εγγύτητα προς αυτόν/αυτήν είτε ψυχολογική είτε χωρική. Η σχέση μαζί του/της υπερετιμάται έναντι οποιασδήποτε άλλης. Το κατ' εξοχήν χαρακτηριστικό συναίσθημα δηλωτικό πάθους είναι η σεξουαλική έλξη, κύριο παράγωγο άλλωστε της γενικευμένης φυσιολογικής διέγερσης. Η σεξουαλική έλξη προκαλεί πόθο για σεξουαλική συνεύρεση, ενίοτε απρόβλεπτο, συνοδεύεται όμως και από το ηπιότερο συναίσθημα της απλής έλξης προς το επιθυμητό πρόσωπο. Εξίσου ειδοποιό του πάθους χαρακτηριστικό θεωρείται η έντονη διάθεση για πλήρη εκμυστήρευση προς τον/τη σύντροφο αλλά και για την ανακάλυψή του στην πληρότητά του. Η διεργασία αυτή, γνωστή ως "αυτοαποκάλυψη", διαθέτει τον εαυτό στην επιρροή του/της συντρόφου αλλά, επίσης, επιδιώκει να επηρεάσει τον/τη σύντροφο (Kito, 2005). Το πάθος δεν ευνοεί την ανάπτυξη προσδοκιών εδραιωμένων σε ρεαλιστικές εκτιμήσεις και έγνοιες για τον άλλον και τη σχέση. Τουναντίον, δίνεται έμφαση στο παρόν, ενώ οι σκέψεις για το μέλλον παραδίνονται κυρίως στην αρμοδιότητα του θυμικού. Στην αρμοδιότητα του θυμικού παραδίδονται μερικώς και οι ικανοποιήσεις (οφέλη) από τη σχέση, αφού δεν είναι απαραίτητο να είναι υλικές αλλά μπορούν να είναι άυλες, συμβολικές, μάλιστα φαντασιακές. Γενικώς, η συμπεριφορά των συντρόφων σε μια σχέση που τη χαρακτηρίζει το πάθος τείνει να είναι απρόβλεπτη, ενώ η έλλειψη προβλεψιμότητας δεν ευνοεί τη δημιουργία εσωτερικών κανόνων ρύθμισης της σχέσης και οριοθέτησης των συντρόφων σε αυτήν (πρβλ. Berscheid & Walster, 1978. Harris, 1995. Hatfield, 1988. Hatfield & Rapson, 1990, 1993, 1996, 2002. Hatfield, Schmitz, Cornelius, & Rapson, 1988. Hatfield & Sprecher, 1986. Walster & Walster, 1978).

Είναι συνήθης η ερευνητική διαπίστωση ότι η επικράτηση του πάθους επί της ερωτικής σχέσης αποτελεί βραχυχρόνια διεργασία, η οποία ση-

ματοδοτεί το στάδιο της δημιουργίας της (Hatfield, Pillemer, O' Brien, & Le, 2008. Hatfield & Sprecher, 1986. Hatfield et al., 1988. Sprecher & Regan, 2000). Η συμβολή του πάθους στη λειτουργία και ολοκλήρωση του σταδίου της δημιουργίας μιας σχέσης αφορά τις εξής διεργασίες: (α) Την επίτευξη της προσέγγισης δύο ανθρώπων και της διατήρησης του αμοιβαίου ενδιαφέροντός τους, οι οποίες διευκολύνονται από τις εκατέρωθεν μη ρεαλιστικές εκτιμήσεις για τη γενική εικόνα του/της συντρόφου. Οι σύντροφοι ουσιαστικά προσεγγίζουν έναν/μία “επιθυμητό/επιθυμητή σύντροφο” μέσα από συμπεριφορές που έχουν το χαρακτήρα αυτοεκπληρούμενης προφητείας (Snyder, Tanke, & Berscheid, 1977). (β) Τη διατήρηση επί ικανό διάστημα της σχέσης σε κατάσταση ευμετάβλητης ασάφειας, ώστε τα άτομα να βρουν ανεμπόδιο πεδίο να εκδηλώσουν, εκόντα-άκοντα, αρνητικά και θετικά χαρακτηριστικά και προθέσεις για τη σχέση και ίσως να τη στρέψουν προς την κατεύθυνση που τελικώς επιθυμούν. Εάν κατορθώσουν τη στροφή αυτή, αρχίζουν κατόπιν να κάνουν έλλογα σχέδια για τη σχέση. Τούτο όμως σημαίνει ότι το πάθος βαθμιαία παύει να επικρατεί ως κυρίαρχο ποιοτικό χαρακτηριστικό της σχέσης, υπέρ του έτερου ποιοτικού χαρακτηριστικού, της συντροφικότητας.

Ακριβώς, η απόφαση ότι το άτομο ενδιαφέρεται για τον/τη σύντροφο, όχι ως φαντασιακό εξιδανικευμένο εραστή/ερωμένη, αλλά ως πρόσωπο με πραγματικές ανάγκες, και ότι νοιάζεται για τις συνέπειες που έχουν οι συμπεριφορές του για αυτόν/ήν, προσδίδει στη σχέση το πιο βασικό, ίσως, στοιχείο της συντροφικότητας. Οι σύντροφοι βλέπουν την προοπτική της σχέσης στο χρόνο, τους ενδιαφέρει λοιπόν η προβλεψιμότητα των εντός αυτής συμπεριφορών και η επίγνωση των ωφέλιμων και τυχόν επιβλαβών συνεπειών τους για τη ζωή ενός εκάστου. Αυτό σημαίνει ότι συνειδητά αυτοδεσμεύονται να εντείνουν και να εμπλουτίσουν τη μεταξύ τους αλληλεξάρτηση (Sprecher & Schwartz, 1994), να τη ρυθμίσουν με εσωτερικούς της σχέσης κανόνες και να αξιολογήσουν τις πραγματικές απολαβές και ικανοποιήσεις που απορρέουν από αυτήν. Το ζευγάρι διαπραγματεύεται ρητά λίγο πολύ σαφείς κανόνες στη σχέση, θέτοντας εκατέρωθεν όρους και όρια. Τα συναισθήματα που επικρατούν δεν είναι έντονα ούτε αντιφατικά αλλά κυρίως θετικά. Η ψυχολογική εγγύτητα επιτείνεται μαζί με την αποδοχή του/της συντρόφου ως έχει. Η αυτοαποκάλυψη και η αποκάλυψη του άλλου (“ετεροαποκάλυψη”) καθίσταται περιττή και υποχωρεί (Kito, 2005) μαζί με το σεξουαλικό ενδιαφέρον που περνά στο υπόβαθρο και αντικαθίσταται από μία μορφή φιλίας, στην οποία ο/η σύντροφος κατέχει την

πρώτη προτεραιότητα έναντι οποιουδήποτε άλλου ως προς την ανταλλαγή πόρων – υλικών και άυλων. Είναι προφανές ότι ο στόχος της συντροφικότητας είναι να συντηρήσει τη σχέση των δύο ανθρώπων στο χρόνο, μετατρέποντας τη дуάδα, μέσω της αλληλεξάρτησης, σε λειτουργική κοινωνική μονάδα εσωτερικής ανταλλαγής άυλων και υλικών πόρων που ευνοούν την ασφαλή ανάπτυξη και προσαρμογή των μελών της (πρβλ. Berscheid & Walster, 1978. Hatfield, 1988. Hatfield et al., 2008. Hatfield et al., 1979. Sprecher & Regan, 1998. Walster & Walster, 1978).

Σύμφωνα με παλαιότερη αντίληψη, το πάθος και η συντροφικότητα ήταν αμοιβαία αποκλειόμενα χαρακτηριστικά της όλης ποιότητας των ερωτικών σχέσεων. Υπό προϋποθέσεις, θεωρούνταν ότι η μακρόβια συντροφικότητα μπορεί να διαδεχθεί το βραχύβιο πάθος (Walster & Walster, 1978). Η σύγχρονη αντίληψη θεωρεί ότι τα δύο χαρακτηριστικά συνυπάρχουν εξαρχής σε μια σχέση, συνδεόμενα κατά τρόπο “υδραυλικό”, δηλαδή, όταν αρχίζει να επικρατεί το ένα, το άλλο υποχωρεί και μπορεί βαθμιαία να οδηγηθεί ακόμη και σε πλήρη αποδρομή (Hatfield, 1988. Hatfield et al., 2008. Hendrick & Hendrick, 2000). Συνήθως, το πάθος, ως μέρος της αρχικής διεργασίας δημιουργίας μιας σχέσης, είναι εκείνο που υποχωρεί έναντι της αυξανόμενης, στην πορεία του χρόνου, συντροφικότητας. Ο βαθμός, όμως, της υποχώρησης του πάθους και η αναλογία πάθους συντροφικότητας στην όλη ποιότητα των σχέσεων (Sternberg, 1988) έχει βαρύνουσες συνέπειες για τη σχέση και τα μέλη της, οι οποίες απασχολούν την έρευνα (Fehr, 2003). Γενικά, πάντως, μπορούμε να πούμε ότι η αναλογία των δύο ποιοτικών χαρακτηριστικών επηρεάζει την ικανοποίηση των συντρόφων, την προσαρμοστικότητά τους στη σχέση, την αντοχή της στο χρόνο και τις δυνατότητες που η σχέση δίνει στα μέλη της για προσωπική ευεξία και ανάπτυξη. Επίσης, φαίνεται ότι πάθος και συντροφικότητα είναι δυνατόν να σταθεροποιηθούν επί μακρόν, σε μία λειτουργική και συναινετικά αποδεκτή για τα ζευγάρια αναλογία, παρόλο που αυτό απαιτεί συνειδητή προσπάθεια εκ μέρους των συντρόφων (Hatfield, 1988). Ορισμένες έρευνες έχουν δείξει ότι η μεικτή ποιότητα, πάθος-συντροφικότητα, συνδυαζόμενη με άλλους σχεσιακούς παράγοντες, όπως είναι η ψυχολογική εγγύτητα, η δέσμευση (Sternberg, 1986), και η γενικότερη ικανοποίηση (Hendrick & Hendrick, 1997), υποστηρίζουν σταθερές, προσαρμοστικές και μακροχρόνιες σχέσεις ακόμη και γάμο (Hatfield et al., 2008. Noller, 1996. Sprecher & Regan, 1998).

Η παρούσα έρευνα

Δεδομένης της συνύπαρξης και της διαφορετικής αναλογίας του πάθους και της συντροφικότητας στις σχέσεις, στην παρούσα έρευνα έχει τεθεί το ερώτημα της συσχέτισής τους με τις εκδηλώσεις της σεξουαλικότητας στο ζευγάρι. Εύλογα, λοιπόν, θα ήθελε να θέσει κανείς και το ερώτημα της συσχέτισής τους με τις προφυλάξεις στο βαθμό που αποτελούν κοινωνικά επιβεβλημένες εκδηλώσεις της σεξουαλικότητας. Το ερώτημα έχει, βεβαίως, ενδιαφέρον για την αγωγή υγείας εφόσον οι νεανικές ανεπίσημες σχέσεις είναι πιο πιθανό να παρουσιάζουν ποιοτικά χαρακτηριστικά στα οποία κυριαρχεί το ένα από τα δύο στοιχεία, το πάθος (Kordoutis, 2008. Sternberg, 1997). Έχει όμως και θεωρητικό ενδιαφέρον, διότι η προφύλαξη αποτελεί συμπεριφορά ένθετη και εξωγενή προς το σεξουαλικό ρεπερτόριο συμπεριφορών. Ουσιαστικά, οι ερωτικοί σύντροφοι καλούνται, μέσα στην αλληλουχία των θυμικά καθοδηγούμενων, κυρίως παρορμητικών συμπεριφορών της συνεύρεσης, να φέρουν σε πέρας μία προσχεδιασμένη ορθολογική συμπεριφορά, απορρέουσα από κοινωνικούς κανόνες και διαπροσωπική οριοθέτηση, δηλαδή, την αυτοπροστασία τους και την προστασία του συντρόφου τους.

Υποθέσεις της έρευνας. Η συντροφικότητα, λόγω των έντονων κανονιστικών στοιχείων της, της ρεαλιστικής αντιμετώπισης του/της συντρόφου, της αλληλεξάρτησης των δύο μελών της σχέσης, και της αίσθησης προοπτικής για τη σχέση, είναι πολύ πιθανό να προάγει τις προφυλάξεις ή τουλάχιστον να μην τις αναστέλλει. Αντιθέτως, το πάθος, λόγω της ασάφειας κανόνων που δημιουργεί, της εκατέρωθεν φαντασιακής αντιμετώπισης του/της συντρόφου, της διάθεσης επιρροής και παραβίασης των ορίων του άλλου, είναι πολύ πιθανό να αναστέλλει τη χρήση προφυλάξεων ή ακόμη και να τις καταστέλλει (πρβλ. Κορδούτης, 2006).

Με βάση τα παραπάνω, αναμενόταν ότι το πάθος και η συντροφικότητα, ως υποκειμενικά προσλαμβανόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά σε μια ερωτική σχέση, θα επηρεάζουν τη συχνότητα με την οποία ένα μέλος της θα αυτοπροστατεύεται κατά τις σεξουαλικές επαφές του σε αυτήν. Συγκεκριμένα, το εντονότερο πάθος στη σχέση θα συνδέεται με λιγότερο συχνή χρήση προφυλακτικού ενώ η εντονότερη συντροφικότητα με περισσότερη συχνή χρήση (Υπόθεση 1).

Οι επιδράσεις των δύο υποκειμενικών χαρακτηριστικών της ποιότητας στη σχέση θα ασκούν, τουλάχιστον, την αυτή ή και μεγαλύτερη επί-

δραση στη χρήση προφυλακτικού από ό,τι ορισμένα αντικειμενικά χαρακτηριστικά των σχέσεων, όπως είναι το φύλο, οι ηλικίες των συντρόφων, η διάρκεια της σχέσης, η συχνότητα των επαφών σε αυτήν, και η χρήση προφύλαξης στην πρώτη σεξουαλική επαφή της (Υπόθεση 2). Για τα παραπάνω πέντε αντικειμενικά χαρακτηριστικά είναι ήδη γνωστό από προηγούμενες έρευνες (De Visser & Smith, 2001. Kordoutis et al., 2000) ότι έχουν ισχυρή συσχέτιση με τη χρήση προφυλακτικού.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Συμμετέχοντες

Αρχικά προσεγγίσθηκαν 621 φοιτητές και φοιτήτριες από πολλά και διαφορετικά Πανεπιστημιακά Τμήματα (Πολυτεχνείου, Φυσικής Αγωγής, Φυσικής, Χημείας, Μαθηματικών, Ψυχολογίας, Παιδαγωγικών, Φιλολογίας) στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στην Πάτρα. Σύμφωνα με το κύριο κριτήριο συμμετοχής που είχε τεθεί, οι συμμετέχοντες έπρεπε κατά την έρευνα να έχουν τρέχουσα “ερωτική σχέση” ή να είχαν σχέση η οποία έληξε εντός του τελευταίου δωδεκαμήνου. Ο ορισμός της “ερωτικής σχέσης” αφέθηκε στην υποκειμενική αντίληψη των συμμετεχόντων. Τέσσερις γυναίκες, οι οποίες αναφέρθηκαν σε σχέση που είχε λήξει πριν από δώδεκα μήνες αφαιρέθηκαν από τη μελέτη. Επίσης, καθώς η έρευνα εστίαζε σε ετεροφυλόφιλες ανεπίσημες νεανικές σχέσεις, αφαιρέθηκαν ακόμη τέσσερις γυναίκες και πέντε άνδρες, οι οποίοι αναφέρθηκαν σε σχέση γάμου, έντεκα άνδρες και δύο γυναίκες που είχαν σχέση με συντρόφους του ίδιου φύλου και ακόμη τέσσερις άνδρες και δεκατέσσερις γυναίκες που δεν είχαν σεξουαλική επαφή στις σχέσεις τους.

Οι 283 (49%) άνδρες και 294 (51%) γυναίκες που απέμειναν από την παραπάνω επιλογή αποτέλεσαν το τελικό δείγμα της παρούσας μελέτης ($N = 577$). Η ηλικία τους κυμαινόταν από 17-26 έτη ($M.O. = 21.44$, $T.A. = 1.89$) με διάμεσο τα 21 έτη. Όλοι οι συμμετέχοντες ήταν άγαμοι, σύμφωνα με το κριτήριο προεπιλογής. Ως προς τον τρόπο της διαβίωσής τους το 34.4% έμεναν μόνοι, το 35.7% με τη γονεϊκή οικογένειά τους, το 26.3% με συγκατοίκους, ενώ μόνο το 3.6% με τον/την ερωτικό/ερωτική σύντροφό τους. Κατά τη χορήγηση του ερωτηματολογίου, οι 323 (56%) είχαν τρέχουσα ερωτική σχέση και απαντούσαν για αυτήν, ενώ οι υπόλοιποι 254 (44%), απαντούσαν για την πιο πρόσφατη σχέση τους των τελευταίων δώδεκα μηνών.

Μετρήσεις

Ατομικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων. Οι ερωτήσεις ατομικών χαρακτηριστικών περιλάμβαναν το φύλο, την ηλικία, το Πανεπιστημιακό Τμήμα φοίτησης, την οικογενειακή κατάσταση, τον τρόπο διαβίωσης (αν ζούσαν μόνοι, με συγκατοίκους, με τον/την ερωτικό/ερωτική σύντροφο τους κ.λπ.). Το φύλο και η ηλικία αποτέλεσαν ανεξάρτητες μεταβλητές ουσιαστικής σημασίας για την παρούσα έρευνα. Ορισμένα στοιχεία, όπως η οικογενειακή κατάσταση, χρησιμοποιήθηκαν ως κριτήρια για την επιλογή του τελικού δείγματος (οι έγγαμοι αποκλείστηκαν από τις αναλύσεις) ενώ άλλα όπως το πανεπιστημιακό Τμήμα φοίτησης και ο τρόπος διαβίωσης, αποσκοπούσαν στον έλεγχο τυχόν συστηματικής δειγματοληπτικής μεροληψίας, καθόσον μάλιστα το δείγμα μας δεν ήταν παρά δείγμα ευκολίας.

Σκιαγράφηση των χαρακτηριστικών των σχέσεων και των συντρόφων. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν κατά πόσον είχαν μια τρέχουσα σχέση ή, σε περίπτωση που δεν είχαν, εάν θα αναφέρονταν στην πιο πρόσφατη σχέση τους των περασμένων δώδεκα μηνών. Από τώρα και στο εξής η διάκριση αυτή θα αναφέρεται με τον όρο “κατάσταση σχέσης”. Κατόπιν υπέδειξαν χονδρικά την ημερομηνία έναρξης της τρέχουσας σχέσης και την ημερομηνία έναρξης και λήξης της πιο πρόσφατης. Για τον υπολογισμό του χρόνου διάρκειας των τρεχουσών σχέσεων, ως συμβατική ημερομηνία “λήξης” θεωρήθηκε η ημερομηνία χορήγησης του ερωτηματολογίου. Η διάρκεια όλων των σχέσεων υπολογίστηκε σε ημέρες. Η μεταβλητή Κατάσταση Σχέσης καθώς και ο χρονικός περιορισμός των δώδεκα μηνών για την αναφορά σχέσης χρησιμοποιήθηκαν για να διευκολυνθεί η μνημονική ανάκληση συμπεριφορών σχετικών με τις σεξουαλικές επαφές. Η συχνότητα των σεξουαλικών επαφών μέσα στη σχέση, ως αδρός δείκτης σεξουαλικού κινήτρου, μετρήθηκε με κλίμακα κυμαινόμενη από το 1 (σπανίως) έως το 7 (κάθε μέρα). Ως ένδειξη της γενικότερης συνήθειας του ατόμου να προφυλάσσεται σε μία σχέση του ζητήθηκε να αναφέρει εάν είχε κάνει χρήση προφυλακτικού στην πρώτη επαφή της σχέσης (1 = Όχι, 2 = Ναι). Τρεις ακόμη ερωτήσεις αφορούσαν τον/τη σύντροφο της σχέσης και συγκεκριμένα, το φύλο του (ώστε να αφαιρεθούν σχέσεις όμοιου φύλου), την ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδό του/της.

Μέτρηση ποιότητας ερωτικής σχέσης. Μετρήθηκε η υποκειμενική αντίληψη που έχουν τα μέλη μιας ανεπίσημης ερωτικής σχέσης για την ποι-

ότητα της σχέσης τους αυτής καθαυτής και, συγκεκριμένα, κατά πόσον αυτή χαρακτηρίζεται από πάθος και συντροφικότητα, ενώ δεν ενδιέφερε η περιγραφή της σχέσης ως προς την ποιότητα του πάθους ή της συντροφικότητας, μέσω των υποκειμενικών βιωμάτων τους έναντι του/της ερωτικού/ερωτικής συντρόφου τους. Για το λόγο αυτό δεν υιοθετήθηκαν ως εργαλεία μέτρησης οι γνωστές από τη βιβλιογραφία κλίμακες πάθους και συντροφικότητας (Hatfield & Rapson, 1993, 1996), οι οποίες ακριβώς αξιολογούν τη σχέση, κυρίως με αυτόν τον τρόπο. Εκτός αυτού, οι μετρήσεις αυτές είναι πολύ μακροσκελείς (κυμαίνονται από 15 έως 30 λήμματα για το πάθος και από 8 έως 16 για τη συντροφικότητα) για την παρούσα έρευνα, η οποία επρόκειτο να διεξαχθεί σε μη ελεγχόμενα περιβάλλοντα. Έτσι, κατασκευάστηκε μια κλίμακα βασισμένη, κατά ένα μέρος μόνον, στη μετρική και θεωρητική αντίληψη των Hatfield και Rapson (1993, 1996) για το πάθος και τη συντροφικότητα. Η κλίμακα αυτή ονομάστηκε Μέτρηση Πάθους-Συντροφικότητας σε Ανεπίσημες Νεανικές Ερωτικές Σχέσεις (ΜΕ.Π.-Σ.) και περιλάμβανε 11 λήμματα ή λέξεις. Πέντε λέξεις (πάθος, ερωτισμός, πόθος, διέγερση, σεξ) απέδιδαν τις θεμελιώδεις, καθαρώς θυμικές, σχετικά πιο παροδικές και ασταθείς πλευρές του πάθους, ενώ έξι λέξεις (αγάπη, αίσθημα, τρυφερότητα, στοργή, ασφάλεια, εμπιστοσύνη) απεικόνιζαν ορισμένες από τις σχετικά πιο σταθερές, διαρκέστερες και θυμικές-γνωστικές πλευρές της συντροφικότητας.

Η μέτρηση του πάθους-συντροφικότητας με την παραπάνω κλίμακα αντανάκλα τον εννοιολογικό πυρήνα του θεωρητικού ορισμού του πάθους και της συντροφικότητας, τις έννοιες δηλαδή εκείνες χωρίς τις οποίες δεν υφίσταται ως βίωμα ούτε το πάθος ούτε η συντροφικότητα. Για το πάθος, θεμελιώδες χαρακτηριστικό είναι η σεξουαλική έλξη και ο ερωτισμός, ενώ για τη συντροφικότητα, η αγάπη και το αίσθημα. Συγχρόνως, η ΜΕ.Π.-Σ. προσιδιάζει στη φύση των νεανικών ανεπίσημων, μη δεσμευτικών και σχετικά βραχύβιων σχέσεων που θέλαμε να περιγράψουμε (πρβλ. Emmers-Sommer & Allen, 2005, σ. 17). Οι οδηγίες ζητούσαν από τους συμμετέχοντες πρώτα να διαβάσουν όλο τον κατάλογο λέξεων και κατόπιν να χρησιμοποιήσουν τη βαθμολογική κλίμακα κάτω από κάθε λέξη για να δείξουν το βαθμό στον οποίο περιέγραφαν τη σχέση τους. Η βαθμολογική κλίμακα κυμαινόταν από το 1 (δεν περιγράφει τη σχέση καθόλου) έως το 7 (περιγράφει τη σχέση απόλυτα). Επειδή η εγκυρότητα και η αξιοπιστία της μέτρησης αυτής δεν είχε ελεγχθεί πριν, παρουσιάζουμε τους ελέγχους αυτούς στο κεφάλαιο Αποτελέσματα.

Μέτρηση συχνότητας χρήσης προφυλακτικού. Η συχνότητα χρήσης προφυλακτικού, η οποία είναι και η εξαρτημένη μεταβλητή της έρευνας, μετρήθηκε με μία απλή μέτρηση. Οι συμμετέχοντες έδειξαν πόσο συχνά χρησιμοποιούσαν προφυλακτικό στη σχέση αναφοράς, σε κλίμακα κυμαινόμενη από το 1 (ποτέ, δηλαδή σε καμία επαφή μου στη σχέση αυτή δε χρησιμοποιώ/ούσα προφυλακτικό) έως το 7 (πάντα, δηλαδή σε όλες τις επαφές της σχέσης αυτής, χρησιμοποιώ/ούσα προφυλακτικό).

Διαδικασία

Οι ερευνητές πεδίου προσέγγισαν τους συμμετέχοντες σε πανεπιστημιακούς χώρους στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στην Πάτρα, έξω από αίθουσες διδασκαλίας, καφετέριες, βιβλιοθήκες κ.λπ. Παρουσίαζαν την έρευνα ως διαπανεπιστημιακή, με θέμα τη σεξουαλική συμπεριφορά και τις ανεπίσημες ερωτικές σχέσεις των νέων. Η συμμετοχή ήταν εθελοντική και ανώνυμη. Κάθε συμμετέχων λάμβανε οδηγίες για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, στο οποίο αποκρινόταν επί τόπου, ατομικά, με τη διακριτική παρουσία του ερευνητή. Ταυτοχρόνως, ενημερώνονταν ότι είχαν τη δυνατότητα να διακόψουν τις απαντήσεις τους ανά πάσα στιγμή, εάν κάτι τους ενοχλούσε. Η διαδικασία διαρκούσε περί τα είκοσι λεπτά. Μετά το πέρας της, οι ερευνητές ενημέρωναν τους συμμετέχοντες για το σκοπό της έρευνας και τους ευχαριστούσαν για τη συμμετοχή και συμβολή τους στη μελέτη.

Οι μετρήσεις χορηγούνταν με την εξής σειρά: (α) Ατομικά χαρακτηριστικά. (β) Ερωτήσεις για τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά της ανεπίσημης ερωτικής σχέσης στην οποία θα αναφέρονταν (κατάσταση σχέσης, έναρξη ή έναρξη-λήξη, συχνότητα επαφών) και τον/τη σύντροφο (φύλο, ηλικία, εκπαίδευση). (γ) Μέτρηση ποιότητας ερωτικής σχέσης. (δ) Εάν είχε χρησιμοποιηθεί προφυλακτικό κατά την πρώτη επαφή της σχέσης. (ε) Μέτρηση της συχνότητας χρήσης προφυλακτικού στη συγκεκριμένη σχέση.

Τα λήμματα της μέτρησης της ποιότητας της σχέσης (μέτρηση γ) παρουσιάζονταν σε τρεις αλληλουχίες κατανεμημένες εξίσου στο δείγμα των συμμετεχόντων ώστε να αλληλοακρωθούν, κατά το δυνατόν, φαινόμενα σειράς. Οι μετρήσεις (δ) και (ε) αντισταθμίζονταν σε όλο το δείγμα για να αποφευχθούν οι μεταξύ τους επιδράσεις. Μετά τη μέτρηση (β) για τη σχέση και το σύντροφο, και πριν τη μέτρηση (γ), δηλαδή πριν αρχίσουν να βαθμολογούν τη σχέση ως προς την ποιότητά της, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να ανακαλέσουν τη σχέση στην οποία αναφέρονταν (τρέχουσα

ή παρελθούσα) και να γράψουν λίγες λέξεις ή φράσεις περιγράφοντάς την σε ένα ξεχωριστό χαρτί. Η ανοιχτή αυτή ερώτηση επέιχε ρόλο χειρισμού γνωστικής εστίασης στη συγκεκριμένη σχέση τους, έτσι ώστε οι απαντήσεις τους στις επόμενες μετρήσεις (γ , δ , ϵ) να αντανακλούν, κατά το δυνατόν, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις συνήθειες της σχέσης αυτής.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία οι στατιστικές αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν με την εφαρμογή του στατιστικού λογισμικού SPSS 17. Κατά περίπτωση, αναφέρεται η στατιστική ανάλυση που υιοθετήθηκε. Οι μικρές διαφορές στον αριθμό των συμμετεχόντων σε ορισμένες από τις αναλύσεις οφείλονται σε ελλείπουσες τιμές.

Έλεγχος εγκυρότητας και αξιοπιστίας της ΜΕ.Π.-Σ.

Για να εξετάσουμε την εγκυρότητα της εννοιολογικής κατασκευής της ΜΕ.Π.-Σ. οι βαθμολογήσεις των λημμάτων από τους συμμετέχοντες υποβλήθηκαν σε ανάλυση παραγόντων με ορθογώνια περιστροφή τύπου varimax, με την προσδοκία οι παράγοντες που θα προέκυπταν να ταυτίζονται επαρκώς με την α priori θεωρητική διάκριση πάθους-συντροφικότητας. Πράγματι, προέκυψαν δύο παράγοντες (βλ. Πίνακα 1), οι οποίοι εξηγούσαν το 75.14% της συνολικής διακύμανσης. Ο πρώτος παράγοντας εξηγούσε το 41.04% της συνολικής διακύμανσης και αντικατόπτριζε με σαφήνεια τα χαρακτηριστικά του πάθους. Ο δεύτερος εξηγούσε το 34.10% της διακύμανσης αντανακλώντας ξεκάθαρα τα χαρακτηριστικά της συντροφικότητας. Επομένως, ο πρώτος παράγοντας ονομάστηκε Ποιότητα Πάθους ή απλά Πάθος, ενώ ο δεύτερος Ποιότητα Συντροφικότητας ή απλά Συντροφικότητα. Προκειμένου να εξετασθεί η εσωτερική συνέπεια της ΜΕ.Π.-Σ. πραγματοποιήθηκε ανάλυση αξιοπιστίας για τα έξι λήμματα που αφορούσαν τον παράγοντα Συντροφικότητα και τα πέντε που αφορούσαν τον παράγοντα Πάθος. Οι αντίστοιχοι δείκτες αξιοπιστίας Cronbach's alpha ήταν υψηλοί ($\alpha = .91$ και $\alpha = .93$, για το Πάθος και τη Συντροφικότητα, αντιστοίχως). Επομένως, τα λήμματα κάθε παράγοντα μπορούν να θεωρηθούν ως υποκλίμακες, οι οποίες μετρούν την ποιότητα συντροφικότητας και πάθους σε μία ανεπίσημη σχέση, αντιστοίχως.

Πίνακας 1. Ανάλυση παραγόντων της κλίμακας Μέτρηση Πάθους-Συντροφικότητας σε Νεανικές Ανεπίσημες Ερωτικές Σχέσεις

Λήμμα	Φόρτιση	
	Παράγοντας 1	Παράγοντας 2
Συντροφικότητα		
Στοργή	.90	
Τρυφερότητα	.87	
Αγάπη	.86	
Ασφάλεια	.83	
Αίσθημα	.83	
Εμπιστοσύνη	.79	
Πάθος		
Διέγερση		.89
Πάθος		.88
Ερωτισμός		.85
Πόθος		.84
Σεξ		.76
Ιδιαιτιμιά	5.77	2.50
% εξηγούμενης διακύμανσης	41.04%	34.10%

Σημείωση: $N = 577, c > |.35|$.

Δείκτες πάθους και συντροφικότητας στις ερωτικές σχέσεις. Βασιζόμενοι στις a priori θεωρητικές έννοιες του πάθους και συντροφικότητας, τη δι-παραγοντική δομή της ΜΕ.Π.-Σ. που προέκυψε παραπάνω (βλ. Πίνακα 1), και τη διαπιστωθείσα εσωτερική συνέπεια των δύο παραγόντων ποιότητας στην ερωτική σχέση, δηλαδή της Συντροφικότητας και του Πάθους, κατασκευάσαμε δύο δείκτες, το Δείκτη Πάθους (ΔΠ) και το Δείκτη Συντροφικότητας (ΔΣ), λαμβάνοντας το μέσο όρο των βαθμολογήσεων στα λήμματα που φόρτιζαν σε κάθε αντίστοιχο παράγοντα. Με αυτό τον τρόπο αποδόθηκε σε κάθε συμμετέχοντα ένας βαθμός στο ΔΠ και στο ΔΣ.

Ποιότητα ερωτικής σχέσης

Η ποιότητα των ερωτικών σχέσεων που ανέφεραν οι συμμετέχοντες της έρευνας εξετάστηκε με την παρακάτω μέθοδο. Όταν ο ΔΠ ήταν μεγαλύτερος από το ΔΣ, θεωρήθηκε ότι στη σχέση αυτή επικρατεί η ποιότητα του

πάθους, ενώ όταν συνέβαινε το αντίθετο ότι επικρατεί η ποιότητα της συντροφικότητας. Με βάση το κριτήριο αυτό κατηγοριοποιήθηκαν οι σχέσεις σε σχέσεις Πάθους ή Συντροφικότητας και διαπιστώθηκε ότι το 56.1% των νέων είχαν σχέσεις Πάθους και το 43.9% σχέσεις Συντροφικότητας. Ωστόσο, υπήρχε διαφορά φύλου, $\chi^2(1, N = 576) = 41.38, p < .001$, μερικό $\eta^2 = .27$, ως προς την ποιότητα των σχέσεων, στις οποίες άνδρες και γυναίκες συμμετείχαν. Σε σχέσεις συντροφικότητας συμμετείχαν κατά 66% γυναίκες ενώ σε σχέσεις πάθους συμμετείχαν κατά 61% άνδρες.

Συχνότητα χρήσης προφυλακτικού στις ερωτικές σχέσεις

Η περιγραφή των ποσοστών συχνότητας χρήσης ή μη χρήσης προφυλακτικού είναι σημαντική σε κάθε έρευνα αυτού του είδους, για να μπορεί να κατανοηθεί η τρέχουσα κατάσταση και να είναι εφικτή η διαχρονική σύγκριση ως προς τις προφυλάξεις σε ομοειδείς πληθυσμούς. Ως προς την πρώτη επαφή της σχέσης, το 78.9% ανέφερε ότι είχε κάνει χρήση προφυλακτικού, χωρίς να υφίσταται διαφορά φύλου, $\chi^2(1, N = 564) = 1.77, p > .05$.

Ως προς τη χρήση κατά τη σχέση γενικά, προέκυψε ότι ένα σεβαστό ποσοστό, το 37.1% (371 άτομα) ήταν συνεπείς χρήστες, χρησιμοποιούσαν δηλαδή προφυλακτικό πάντα σε όλες τις επαφές της συγκεκριμένης σχέσης στην οποία αναφέρονταν, ενώ μόνο ένα 5.2% (30 άτομα) δεν έκαναν ποτέ χρήση. Από την άλλη, ένα πολύ υψηλό ποσοστό, το 57.7% (333 άτομα) ήταν ασυνεπείς χρήστες, το οποίο σημαίνει ότι έκαναν χρήση από ελάχιστες φορές έως πολύ συχνά — επιλογές της κλίμακας 2 (ελάχιστα) έως 6 (πολύ συχνά). Και πάλι δε διαπιστώθηκε διαφορά φύλου, $\chi^2(1, N = 577) = .28, p > .05$.

Ποιότητα στην ερωτική σχέση και συχνότητα χρήσης προφυλακτικού

Για να ελεγχθεί η υπόθεση ότι η συχνότητα χρήσης προφυλακτικού στην ερωτική σχέση θα επηρεαζόταν γενικά από τα χαρακτηριστικά της ποιότητας της σχέσης και μάλιστα αρνητικά από το πάθος και θετικά από τη συντροφικότητα (Υπόθεση 1), και ότι τα δύο αυτά χαρακτηριστικά θα ασκούσαν την ίδια ή και μεγαλύτερη επίδραση από τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά των σχέσεων (Υπόθεση 2) υιοθετήθηκε ένα μοντέλο απλής παλινδρόμησης, στο οποίο κριτήριο ήταν η συχνότητα χρήσης προφυλακτικού και προβλεπτικές μεταβλητές το φύλο, η ηλικία των συμμετεχόντων,

Πίνακας 2. Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις, και συσχετίσεις της συχνότητας χρήσης προφυλακτικού, χαρακτηριστικών ατόμου/συντρόφου/σχέσης και ποιότητας της ερωτικής σχέσης

Μεταβλητές	M.O.	T.A.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Ηλικία συμμετέχοντος	21.44	1.89	--	.16**	.14**	.39**	.08	.04	-.03	-.03	.01	-.09*	-.09
2. Διάρκεια σχέσης (ημέρες)	542.70	551.67	--	--	.14**	.12**	.08	.09*	.37**	-.09*	-.03	.14**	-.23*
3. Συχνότητα σεξουαλικών επαφών	4.76	1.49	--	--	.16*	.16*	-.04	.37**	.32**	-.25*	-.05	.03	-.33**
4. Ηλικία συντρόφου	22.37	3.18	--	--	--	--	.40**	.03	.11*	-.11*	.02	.42**	-.16**
5. Εκπαίδευση συντρόφου	2.15	0.43	--	--	--	--	--	.04	.02	-.04	.005	.28**	-.09*
6. Δείκτης Πάθους (ΔΠ)	5.25	1.16	--	--	--	--	--	--	.38**	-.13**	.02	-.01	-.27**
7. Δείκτης Συντροφικότητας (ΔΣ)	4.74	1.47	--	--	--	--	--	--	--	-.04	-.03	.28**	-.53**
8. Συχνότητα χρήσης προφυλακτικού	5.22	1.96	--	--	--	--	--	--	--	--	.46**	-.10*	.07
9. Προφύλαξη στην πρώτη επαφή	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	-.06	.06
10. Φύλο συμμετέχοντος	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	-.19**
11. Κατάσταση σχέσης	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Σημείωση. * $p < .05$. ** $p < .01$. $N = 577$. Οι Δείκτες Πάθους και Συντροφικότητας περιγράφουν την ποιότητα σχέσης. Η Συχνότητα Σεξουαλικών Επαφών κμναι- νόταν από 1 (σπάνια) έως 7 (κάθε μέρα), η Εκπαίδευση Συντρόφου από την 1 (στοιχειώδης) έως 5 (μεταπτυχιακή), η Συχνότητα Χρήσης Προφυλακτικού από 1 (πο- τε) έως 7 (πάντα). Η Προφύλαξη στην Πρώτη Επαφή έπαιρνε βαθμό 1 ('Όχι) ή 2 ('Ναι), το Φύλο 1 (Ανδρας) ή 2 (Γυναίκα), και η Κατάσταση Σχέσης 1 (τρέχου- σα) ή 2 (παρελθούσα).

Πίνακας 3. Πρόβλεψη της συχνότητας χρήσης προφυλακτικού από τα χαρακτηριστικά του ατόμου/συντρόφου/σχέσης και της ποιότητας της ερωτικής σχέσης

Μεταβλητές	<i>B</i>	<i>SEB</i>	β	<i>t</i>
Φύλο συμμετέχοντος	-.23	.18	-.06	-1.29
Ηλικία συμμετέχοντος	.06	.04	.06	1.40
Κατάσταση σχέσης (τρέχουσα ή παρελθούσα)	-.11	.18	-.03	-0.65
Διάρκεια σχέσης (ημέρες)	.00	.00	-.06	-1.56
Συχνότητα επαφών στη σχέση	-.32	.06	-.24***	-5.74
Χρήση προφυλακτικού την πρώτη επαφή (Όχι/Ναι)	2.14	.18	.45***	12.18
Ηλικία συντρόφου	-.07	.03	-.10*	-2.13
Εκπαίδευση συντρόφου	.04	.20	.01	1.74
Δείκτης Πάθους (ΔΠ)	-.16	.07	-.10*	-2.28
Δείκτης Συντροφικότητας (ΔΣ)	.18	.07	.14**	2.70

Σημείωση: *SEB* = Standard error του *B*.

$R^2 = .29$, $F(10, 527) = 21.98$, $p < .001$.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

η ηλικία των συντρόφων, η εκπαίδευση των συντρόφων, η διάρκεια της σχέσης, η συχνότητα των σεξουαλικών επαφών, η χρήση προφυλακτικού στην πρώτη επαφή της σχέσης, ο ΔΠ και ο ΔΣ στη σχέση. Προσθέσαμε ακόμη την κατάσταση της σχέσης (εάν είναι τρέχουσα ή παρελθούσα) για λόγους ελέγχου. Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι, οι τυπικές αποκλίσεις και οι διασυσχετίσεις των προβλεπτικών μεταβλητών και της μεταβλητής κριτηρίου, ενώ στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του παλινδρομικού μοντέλου.

Κατ' αρχάς διαπιστώθηκε μέτριας ισχύος πρόβλεψη ($R^2 = .29$) των προβλεπτικών μεταβλητών για το κριτήριο. Η χρήση προφυλακτικού στην πρώτη επαφή της σχέσης ασκούσε την ισχυρότερη πρόβλεψη στο μοντέλο. Ήταν πιθανότερο να κάνουν τα άτομα συχνή χρήση προφυλακτικού στη σχέση όταν το είχαν χρησιμοποιήσει στην πρώτη επαφή τους. Κατά δεύτερο λόγο, ασκούσε σχετικά μέτρια πρόβλεψη η συχνότητα των σεξουαλικών επαφών. Οι συχνότερες σεξουαλικές επαφές συσχετιζόνταν με μικρότερη χρήση προφυλακτικού. Η πρόβλεψη που ασκούσαν οι δύο δείκτες της ποιότητας στη σχέση ακολουθούσε και ήταν συμβατή με τις προσδοκίες μας, καθόσον όταν η σχέση χαρακτηριζόταν περισσότερο από πάθος η χρήση προφυλακτικού μειωνόταν, ενώ όταν χαρακτηριζόταν περισσότερο

ρο από συντροφικότητα, αυξανόταν. Άρα, η Υπόθεση 1 περί αρνητικής συσχέτισης του πάθους και θετικής της συντροφικότητας με τη χρήση προφυλακτικού επιβεβαιώθηκε. Αντιθέτως, δεν επιβεβαιώθηκε η Υπόθεση 2, που προέβλεπε ότι πάθος και συντροφικότητα θα ασκούσαν τουλάχιστον την ίδια ή και μεγαλύτερη επίδραση στη συχνότητα χρήσης από ό,τι τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά, εφόσον η χρήση στην πρώτη επαφή και η συχνότητα επαφών στη σχέση είχαν μεγαλύτερη προβλεπτική ισχύ. Επίσης, ένα ακόμη αντικειμενικό χαρακτηριστικό, η ηλικία του/της συντρόφου, ασκούσε αρνητική επίδραση στη χρήση, αν και ασθενέστερη από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη ηλικία του/της συντρόφου συσχετιζόταν με λιγότερο συχνή χρήση.

Το παραπάνω εύρημα οδήγησε στην εκ των υστέρων διερεύνηση του κατά πόσον στα δεδομένα της παρούσας έρευνας παρουσιάζεται η συνήθης στο ευρωπαϊκό και ελληνικό πλαίσιο διαφορά ηλικίας των συντρόφων ανδρών και γυναικών, σύμφωνα με την οποία οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερους συντρόφους απ' ό,τι οι άνδρες (Ιωαννίδη-Καπόλου & Αγραφιώτης, 2005. Kordoutis, 2008. Leridon, Van Zessen, & Hubert, 1998). Πράγματι, βρέθηκε ότι οι γυναίκες συμμετέχουσες της παρούσας έρευνας είχαν μεγαλύτερους συντρόφους ($M.O. = 23.67$ ετών, $T.A. = 3.24$) από τους άνδρες συμμετέχοντες ($M.O. = 21.02$ ετών, $T.A. = 2.49$) σχεδόν κατά δύο έτη, $t(575) = -10.97, p < .001$, Cohen's $d = 0.92$. Επιπλέον, οι ίδιες ήταν και λίγο νεαρότερες ($M.O. = 21.28$ ετών, $T.A. = 1.78$) από τους άνδρες ($M.O. = 21.62$ ετών, $T.A. = 2$), $t(575) = 2.14, p < .05$, Cohen's $d = 0.18$. Ίσως τα ευρήματα αυτά να έχουν σημασία για τη συζήτηση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τον έλεγχο των υποθέσεων της έρευνας, και ειδικότερα για την ερμηνεία της επίδρασης της ηλικίας του συντρόφου στη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού (Πίνακας 3).

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Συχνότητα χρήσης προφυλακτικού στις ερωτικές σχέσεις και η σημασία της

Πρώτα απ' όλα, τα περιγραφικά ευρήματα της παρούσας έρευνας αναδεικνύουν, με απλό τρόπο, τη σημασία της σχεσιακής προσέγγισης στις προφυλάξεις αλλά και την εν δυνάμει αξία της για την αγωγή υγείας. Είναι εντυπωσιακό το εύρημα ότι ενώ κατά την πρώτη σεξουαλική επαφή της σχέσης σχεδόν το 80% των ατόμων αναφέρει χρήση προφυλακτικού, στις

υπόλοιπες σεξουαλικές επαφές, λιγότεροι από τους μισούς, το 37% περίπου, ανέφεραν ότι συνέχιζαν να κάνουν με συνέπεια χρήση σε κάθε επαφή. Φαίνεται πως η δυναμική που προκύπτει από τη δημιουργία της σχέσης αυτής καθαυτής, χωρίς καν να λαμβάνονται υπόψη τα αντικειμενικά και υποκειμενικά χαρακτηριστικά της, αρκεί για να εξασθενήσει τη χρήση σε κάθε επαφή, τη συνέπεια δηλαδή της χρήσης (πρβλ. De Visser & Smith, 2001).

Παρήγορο όμως είναι, ως προς το παραπάνω ζήτημα, ότι δε διαπιστώθηκε η παλαιότερη συστηματική διαφορά φύλου, κατά την οποία οι γυναίκες ανέφεραν λιγότερη χρήση προφύλαξης από τους άνδρες στην πρώτη επαφή αλλά και γενικότερα στις συνεχιζόμενες σεξουαλικές επαφές των σχέσεών τους (Ιωαννίδη-Καπόλου & Αγραφιώτης, 2005. Kordoutis et al., 2000. Sheeran, Abraham, & Orbell, 1999). Είτε η αγωγή υγείας και η γενικότερη ενημέρωση για τις προφυλάξεις στην Ελλάδα πέτυχαν το στόχο τους να ενδυναμώσουν τις γυναίκες ως προς την απαίτηση και επιμονή στη λήψη προφυλάξεων κατά τις σεξουαλικές επαφές, είτε αυτό προέκυψε ως αποτέλεσμα των γενικότερων κοινωνικών αλλαγών στις σχέσεις των δύο φύλων.

Εξετάζοντας τα περιγραφικά αποτελέσματα από διαχρονική σκοπιά είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε ότι ίσως να είναι πλέον ελάχιστο το ποσοστό των νέων που δεν κάνουν καθόλου χρήση προφυλακτικών κατά τις σεξουαλικές επαφές των σχέσεών τους, εφόσον βρέθηκε ότι μόλις το 5% των συμμετεχόντων ανέφερε ότι δεν είχε χρησιμοποιήσει προφυλακτικό σε καμία επαφή της σχέσης τους. Άρα η προαναφερθείσα, κατά την εισαγωγή, διαπίστωση της βιβλιογραφίας ότι διαχρονικά μειώνεται η μη χρήση του προφυλακτικού επιβεβαιώθηκε από τα αποτελέσματά μας. Αναλογιζόμενοι ότι ίδιοι ή ανάλογοι δείκτες μη χρήσης σε αντίστοιχο πληθυσμό άγγιζαν το 20% στο τέλος της δεκαετίας 1990 και τις αρχές του 2000, και ότι τα ποσοστά ήταν ακόμη πολύ υψηλά στην εκπνοή της δεκαετίας του 1980, πρέπει να αναγνωρίσουμε την επιτυχία των εκστρατειών πρόληψης ή έστω των εκστρατειών προώθησης του προφυλακτικού ως προς τον περιορισμό της μη χρήσης του.

Συγχρόνως, το ποσοστό της συνεπούς χρήσης (37% περίπου) δεν εντυπωσιάζει, παρά τη μικρή αυξητική τάση του έναντι των αρχών της δεκαετίας, όταν κυμαινόταν μεταξύ 30-35%. Σαφώς απογοητευτικό είναι το πολύ σοβαρό ποσοστό της ασυνεπούς χρήσης, σχεδόν το 60% των ατόμων, διότι υποδηλώνει ότι ο αριθμός των ασυνεπών χρηστών παραμένει στην

Ελλάδα διαχρονικά υψηλός (Αγραφιώτης et al., 1997 στο Λουμάκου et al., 2001. Ιωαννίδη-Καπόλου & Αγραφιώτης, 2005. Kordoutis, 2008. Kordoutis et al., 2000. Σαραφίδου et al., 2006). Κατά την εκτίμησή μας, το υψηλό αυτό ποσοστό ίσως να αντανακλά την κρατούσα στην Ελλάδα και αλλού αντίληψη, η οποία ταυτίζει το προφυλακτικό με την αντισύλληψη παρά με την αποτροπή άλλων κινδύνων υγείας (Ιωαννίδη-Καπόλου & Αγραφιώτης, 2005). Εκτιμώντας ότι μπορούν να ελέγξουν την αθέλητη σύλληψη με άλλα μέσα και ότι ο κίνδυνος να προσβληθούν από HIV ή ΣΜΑ είναι μικρός, οι νέοι δεν κρίνουν απαραίτητη τη χρήση προφυλακτικού “κάθε φορά” (Mays & Cochran, 1988. Santelli et al., 2008. Σαραφίδου et al., 2006). Επίσης, το μήνυμα της σχεδόν “καταναγκαστικής” συνέπειας στη χρήση προφυλακτικού παρουσιάζει εγγενή δυσκολία αποδοχής από τους νέους (Kordoutis, Sarafidou, & Loumakou, 2005), διότι τονίζει υπερβολικά τις ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες της απροφύλακτης ερωτικής επαφής. Θα ήταν ίσως αποτελεσματικότερο να τονίζονται πιο πολύ οι θετικές συνέπειες της χρήσης προφυλακτικού, δηλαδή η δυνατότητά του να απελευθερώνει την ευχαρίστηση της σεξουαλικής επαφής από τις έγνοιες των συνεπειών της.

Αντικειμενικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των ερωτικών σχέσεων και συχνότητα χρήσης προφυλακτικού

Το μοντέλο παλινδρόμησης που εφαρμόσαμε για να διερευνηθεί κατά πόσον η συχνότητα χρήσης προφυλακτικού επηρεάζεται από βασικά αντικειμενικά και υποκειμενικά χαρακτηριστικά των ερωτικών σχέσεων έδειξε ικανοποιητική προβλεπτική ισχύ ($R^2 = .29$). Αυτό συνέβη διότι στο μοντέλο συμπεριλήφθηκαν μόνον οι ελάχιστοι δυνατές μεταβλητές αντικειμενικών χαρακτηριστικών, από όσα είναι γνωστό ότι σχετίζονται με την πρόβλεψη συχνότητας χρήσης προφυλακτικού, μαζί με τους δύο προτεινόμενους υποκειμενικούς δείκτες ποιότητας, δηλαδή του πάθους και της συντροφικότητας στην ερωτική σχέση. Πλην του βασικού στόχου της έρευνας να αναδειχθεί η σχέση των υποκειμενικών χαρακτηριστικών με τη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού, ένας άλλος στόχος ήταν να συγκριθεί η προβλεπτική δυνατότητα των κλασικών αντικειμενικών χαρακτηριστικών σε σχέση με τα υποκειμενικά. Αναμφίβολα, βρέθηκε η επίδραση των υποκειμενικών χαρακτηριστικών στη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού και επιβεβαιώθηκε η θεωρητικά προβλεπόμενη από την Υπόθεση 1 συσχέτιση

τους. Παρ' όλα αυτά, και σε αντίθεση με την πρόβλεψη της Υπόθεσης 2, πάθος και συντροφικότητα δεν ασκούσαν ισχυρότερη επίδραση στη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού από τα παραδοσιακά αντικειμενικά χαρακτηριστικά των σχέσεων, όπως είναι η χρήση προφύλαξης στην πρώτη επαφή της σχέσης και η συχνότητα των σεξουαλικών επαφών. Η ηλικία του/της συντρόφου επίσης επιδρούσε στη χρήση, αλλά η επίδρασή της ήταν ασθενέστερη των δεικτών πάθους και συντροφικότητας. Θα μπορούσε κανείς να εικάσει, παραφράζοντας τους De Visser και Smith (2001), ότι ίσως τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά των σχέσεων (όπως και τα ατομικά χαρακτηριστικά) επηρεάζουν τη γενική τάση του ατόμου για χρήση προφυλακτικού, αλλά είναι η ποιότητα εκείνη που καθορίζει εάν θα χρησιμοποιηθεί ή όχι προφύλαξη στη σχέση. Ωστόσο, η εικασία αυτή θα πρέπει να ελεγχθεί με εμπειρικό τρόπο από μελλοντική έρευνα, ίσως με τη χρήση μοντέλου διαδρόμων.

Τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά των ερωτικών σχέσεων και η συχνότητα χρήσης προφυλακτικού

Η χρήση προφυλακτικού κατά την πρώτη επαφή της σχέσης ήταν ο πιο σημαντικός παράγοντας πρόβλεψης της συχνότητας χρήσης προφυλακτικού στην ερωτική σχέση γενικά, από όλα τα χαρακτηριστικά των σχέσεων και από όλα τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά. Όταν υπήρχε χρήση στην πρώτη επαφή, η πιθανότητα μετέπειτα χρήσης ήταν αυξημένη. Η σχέση αυτή έχει διαπιστωθεί από παλαιότερες έρευνες (Coker et al., 1994. Miller, Levin, Whitaker, & Xu, 1998. Σαραφίδου et al., 2006. Shafii, Stovel, Davis, & Holmes, 2004). Φαίνεται ότι η χρήση προφυλακτικού στην πρώτη επαφή της σχέσης εγκαθιστά την προφύλαξη στο όλο ρεπερτόριο των κανόνων της σεξουαλικής συνεύρεσης στη σχέση, κατά τρόπον ώστε το ζήτημα της αυτοπροστασίας να αποκτά αυξημένη πιθανότητα να επανατίθεται "αυτονοήτως" σε κάθε επόμενη σεξουαλική επαφή. Εκτός αυτού, επειδή ο εσωτερικός για τη σχέση κανόνας της χρήσης συμπλέει προς τον εξωγενή κοινωνικό κανόνα περί προστατευμένης σεξουαλικής επαφής, όταν το ζευγάρι τον υιοθετήσει εξ απαρχής, δεν αφήνει ιδιαίτερα περιθώρια στους συντρόφους να αναρωτηθούν "αν η χρήση προφύλαξης έχει κάποιο ιδιαίτερο νόημα για τη σχέση" και έτσι είναι ευκολότερη η τήρησή του με συνέπεια. Εν συνεχεία, η ανατροπή του αρχικού "κομοφορμιστικού" κοινωνικού κανόνα της χρήσης σε μη χρήση, καθίσταται δυσχερέστερη για τους συντρόφους, εφόσον πρέ-

πει κάπως να αιτιολογηθεί ή να τύχει διαπραγμάτευσης, που ευλόγως θέτει ζήτημα νέας νοηματοδότησης του χαρακτήρα της σχέσης.

Αντίθετα με τη θετική συσχέτιση της χρήσης στην πρώτη επαφή με τη συχνότητα προφύλαξης, η συχνότητα των σεξουαλικών επαφών είχε αρνητική συσχέτιση. Οι περισσότερες επαφές στη σχέση σχετιζόνταν με λιγότερη χρήση. Η συγκεκριμένη συσχέτιση, ήδη διαπιστωμένη από προτε-ρες έρευνες, έχει αποδοθεί σε δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, στην επικέντρωση των ζευγαριών στον κίνδυνο ανεπιθύμητης σύλληψης, την οποία πιστεύουν ότι μπορούν να ελέγξουν καλύτερα είτε με άλλους τρόπους αντί του προφυλακτικού (σπείραμα, χημική αντισύλληψη, μέθοδος ρυθμού, διακεκομμένη συνουσία, γυναικείο προφυλακτικό), είτε με ορμονική αντισύλληψη, δηλαδή, με αντισυλληπτικά χάπια (Kordoutis et al., 2000. Σαραφίδου et al., 2006. Wulfert & Wan, 1993). Δεύτερον, στην ανάπτυξη οικειότητας ή και ψυχολογικής εγγύτητας που δημιουργεί η συχνότητα των επαφών, από τη οποία γεννάται το αίσθημα ότι τίποτα απειλητικό δεν μπορεί να προέλθει από τον/τη σύντροφο (Clark, Miller, Harrison, Kay, & Moore, 1996. Katz, Fortenberry, Zimet, Blythe, & Orr, 2000. Swann, Silvera, & Prosky, 1995). Θα μπορούσε, ωστόσο, η αρνητική συσχέτιση χρήσης προφυλακτικού και συχνότητας επαφών να αποδοθεί απλώς στην εξοικείωση με αυτή καθαυτή τη συνεύρεση και την ανάπτυξη αφοβίας για τις ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες της μη χρήσης, αφού στατιστικώς το ενδεχόμενο να προκύψει κάποια αρνητική εμπειρία, από τη μια είναι πράγματι μικρό, και από την άλλη εμφανίζεται ετεροχρονισμένα σε σχέση προς την απροφύλακτη επαφή, με πολύ μεγάλη συνήθως καθυστέρηση για να πείσει, εκ των πραγμάτων, το ζευγάρι να αναπροσαρμόσει την προφυλακτική του συμπεριφορά.

Ο ρόλος της ηλικίας του ερωτικού συντρόφου στη συχνότητα χρήσης ήταν, επίσης, αρνητικός. Η μεγαλύτερη ηλικία του συντρόφου συσχετιζόταν με μικρότερη χρήση. Χωρίς να έχει συχνά τεκμηριωθεί από την έρευνα, έχει προταθεί ότι αυτό μπορεί να οφείλεται στη σχετικά περισσότερη σχεσιακή εμπειρία του μεγαλύτερου σε ηλικία συντρόφου, η οποία ενδέχεται να έχει εμμέσως αποδυναμώσει γενικά, τους ρεαλιστικούς φόβους του για τους πιθανούς κινδύνους μιας απροφύλακτης σεξουαλικής επαφής. Ταντοχρόνως, η εμπειρία της ηλικίας ίσως να προσδίδει στο μεγαλύτερο σύντροφο διαπραγματευτική δεξιότητα και ενισχυμένη πειθώ υπέρ της απροφύλακτης επαφής (Κορδούτης, 2006. Miller, Clark, & Moore, 1997. Ξανθοπούλου & Κορδούτης, 2007).

Η ποιότητα της ερωτικής σχέσης και η συχνότητα χρήσης προφυλακτικού

Η υπόθεση για το ρόλο της ποιότητας των ερωτικών σχέσεων στη χρήση προφυλακτικού επιβεβαιώθηκε (Υπόθεση 1). Όπως αναμενόταν, η εντονότερη πρόσληψη πάθους στην ποιότητα της σχέσης ασκούσε αρνητική επίδραση στη χρήση προφυλακτικού, συσχετιζόταν, δηλαδή με μικρότερη χρήση, ενώ η εντονότερη πρόσληψη συντροφικότητας θετική, συσχετιζόταν δηλαδή, με μεγαλύτερη χρήση. Είναι παρήγορο ότι η συντροφικότητα ασκούσε ισχυρότερη επίδραση από το πάθος. Εν τούτοις, οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι οι περισσότεροι νέοι ευρισκόμενοι στην αρχή των, ούτως ή άλλως, βραχύβιων ανεπίσημων σχέσεών τους είναι πιο πιθανό να έχουν σχέσεις στις οποίες επικρατεί το πάθος (Hatfield et al., 1988). Αυτό άλλωστε έδειξαν και τα αποτελέσματά μας, σύμφωνα με τα οποία περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες στην έρευνα είχαν σχέσεις πάθους. Επομένως, δεν είναι απίθανο οι νέοι άνθρωποι, ευρισκόμενοι κατά πλειοψηφία σε σχέσεις πάθους, να είναι πιο ευάλωτοι σε συχνές απροφύλακτες επαφές και να κάνουν μειωμένη χρήση προφύλαξης. Από την άλλη, όταν βρίσκονται σε σχέσεις συντροφικότητας, ίσως να είναι καλύτερα σε θέση να επιλέγουν τη χρήση προφυλακτικού.

Φαίνεται ότι η διαφορετική επίδραση των δύο ποιοτήτων σχέσης στις προφυλάξεις οφείλεται στη σαφήνεια ή ασάφεια κανόνων και ρόλων που υπαγορεύουν για τις σχέσεις η συντροφικότητα και το πάθος, αντιστοίχως. Η συντροφικότητα ενθαρρύνει τη ρύθμιση της σχέσης μέσω εκατέρωθεν διεκδικήσεων, διαπραγματεύσεων και συναινέσεων, οι οποίες καταλήγουν σε υιοθέτηση κανόνων για την αλληλεξάρτηση των συντρόφων. Στο κλίμα αυτό, δεν ξενίζει τους συντρόφους η εισαγωγή εξωγενών κοινωνικών κανόνων στη σχέση, όπως αυτοί της αγωγής υγείας για τη συνέπεια στη χρήση προφυλακτικών, ή σε κάθε περίπτωση είναι πιο πιθανή η συζήτηση του ζητήματος της προφύλαξης. Εν προκειμένω, είναι χαρακτηριστικό το παλαιό εύρημα, ότι όταν δε γίνεται χρήση προφυλάξεων, συχνά δεν έχει προηγουμένως υπάρξει ούτε συζήτηση ούτε καν σχετική πρόταση (Kordoutis et al., 2000. Σαραφίδου et al., 2006). Το ενδεχόμενο μιας τέτοιας συζήτησης και, επομένως, και της χρήσης προφύλαξης επιτείνει το αίσθημα ευθύνης που νιώθουν στις σχέσεις συντροφικότητας τα άτομα για την ευεξία των συντρόφων τους, τους οποίους άλλωστε αντιμετωπίζουν ρεαλιστικά, ως άτομα με πραγματικές ανάγκες και στόχους, έχοντας επίγνωση ότι θα συνεχίσουν να τα αντιμετωπίζουν έτσι, εφόσον η προοπτική του χρόνου είναι ίδιοι των σχέσεων αυτών.

Το πάθος, αντιθέτως, παρά την προφανή λειτουργικότητά του για τη δημιουργία σχέσεων, υπονομεύει τις προφυλάξεις. Η έλλειψη σαφήνειας στη σχέση δεν ευνοεί την έλλογη διαπραγματεύση όρων και ορίων σε αυτήν, ούτε συμπεριφορές κανονικότητας όπως η σταθερή προφύλαξη. Το αντίθετο, εκατέρωθεν απρόβλεπτες συμπεριφορές σκοπό έχουν να επιτείνουν την ασάφεια, ούτως ώστε οι σύντροφοι να έχουν την άνεση να εκτυλίξουν εκατέρωθεν τις ιδιαιτερότητές τους, να δοκιμάσουν τις αντιδράσεις και τα όριά τους, να προβούν σε εκτιμήσεις ακόμη και να επιχειρήσουν να μετατρέψουν το κλίμα της σχέσης στην επιθυμητή ποιοτική κατεύθυνση. Μέσα στο αφηρημένο αυτό κλίμα, κοινωνικά κανονισμένες συμπεριφορές, όπως είναι η χρήση προφύλαξης, αποκτούν ιδιαίτερο νόημα πιθανόν διότι συνδέονται περισσότερο με το γενικό νόημα της ίδιας της σχέσης, παρά με την ατομική υγεία του εαυτού και του άλλου (πρβλ. Cline, Johnson, & Freeman, 1990. Hammer, Fisher, & Fisher, 1996. Tafuri et al., 2010). Εφόσον, λοιπόν, η απόφαση προφύλαξης είναι ευάλωτη στο ευμετάβλητο και ασαφές κλίμα της σχέσης που υπαγορεύει το πάθος, είναι επόμενο οι σύντροφοι να είναι ασυνεπείς ως προς την προφύλαξη από επαφή σε επαφή μέσα στη σχέση, κάτι που καταλήγει σε μειωμένη χρήση προφυλακτικού.

Θεωρούμε ότι τα παραπάνω ευρήματα προσθέτουν μία νέα οπτική στη διερεύνηση των προφυλάξεων, χρήσιμη, υπό την έννοια ότι οι περισσότεροι νέοι έχουν συχνότατα την προσδοκία της δημιουργίας σχέσης όταν έρχονται σε ερωτική επαφή, έστω και εάν η προσδοκία τους αυτή δεν ευοδώνεται. Ίσως να είναι αληθές ότι άλλοι αρχίζουν τις σχέσεις τους κατ' ευθείαν από τη σεξουαλική επαφή ή απλώς επιθυμούν να έχουν μία ευκαιριακή σεξουαλική επαφή. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι δεν ενεργοποιείται, κατά την οποιαδήποτε νεανική επαφή, η προσδοκία για ερωτική σχέση ή το γνωστικό σχήμα "ανάγνωσης της επαφής" ως εάν να ήταν σχέση (Fletcher et al., 2000). Εκτός τούτου, θεωρούμε μάλλον απίθανο η ικανοποίηση από μία ή περισσότερες απλές σεξουαλικές επαφές να έχει υποκαταστήσει στη ζωή των νέων τη θεμελιώδη επιδίωξη για δημιουργία στενής σχέσης, μικρής ή μεγαλύτερης διάρκειας, περισσότερο ή λιγότερο ικανοποιητικής. Για το λόγο αυτό έχει βαρύνουσα σημασία η προσλαμβανόμενη από αυτούς ποιότητα της σχέσης, διότι επηρεάζει τον τρόπο που αυτοοριοθετούνται και οριοθετούν τον/τη σύντροφό τους σε αυτήν και, κατά συνέπεια, τη συμπεριφορά προφύλαξής τους κατά τις σεξουαλικές επαφές της σχέσης.

Περιορισμοί της παρούσας έρευνας και ερευνητικές προεκτάσεις

Η αναλυτική προσέγγιση που υιοθετήθηκε για τον έλεγχο των υποθέσεών μας, δηλαδή η ανάλυση παλινδρόμησης, δεν επέτρεψε την εξέταση πιθανών αλληλεπιδράσεων μεταξύ των μεταβλητών που υποθέσαμε ότι επιδρούν στη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού. Δύο όμως ανεξάρτητα περιγραφικά ευρήματα δημιουργούν την υπόνοια ότι στα δεδομένα μας ίσως να υποκρύπτονται αλληλεπιδράσεις του φύλου με τουλάχιστον δύο από τους παράγοντες που βρέθηκε ότι συσχετίζονται με τη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού, δηλαδή την ποιότητα της σχέσης και την ηλικία του συντρόφου. Συγκεκριμένα, οι γυναίκες περιέγραφαν συχνότερα τις σχέσεις τους ως σχέσεις συντροφικότητας ενώ οι άνδρες έπρατταν το αντίθετο. Δεδομένου ότι υπάρχει επίσης αρκετή τεκμηρίωση για τη διαφορετική αντίληψη των σχέσεων από τα δύο φύλα (Apostolidis, 1993. Baummeister, 2001. Fletcher et al., 2000), καθώς και αντικρουόμενα ευρήματα ότι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των σχέσεων αλληλεπιδρούν (Κορδούτης, 2006. Kordoutis, 2008. McCormack, Anderton, & Barbieri, 1993) ή δεν αλληλεπιδρούν (Manning et al., 2009) με το φύλο στη συχνότητα χρήσης προφύλαξης, θα ήταν σκόπιμο μελλοντική έρευνα να εξετάσει την τελευταία αυτή υπόθεση.

Επόμενη έρευνα θα έπρεπε, επίσης, να εξετάσει ευθέως την ενδεχόμενη αλληλεπίδραση φύλου και ηλικίας συντρόφου στη συχνότητα χρήσης προφύλαξης. Γενικώς, το φαινόμενο που διαπιστώσαμε, ότι δηλαδή οι συμμετέχουσες στη έρευνα έχουν μεγαλύτερους συντρόφους από ότι οι συμμετέχοντες, είναι σύνηθες στον ευρωπαϊκό τουλάχιστον χώρο (Leridon et al., 1998) και στην Ελλάδα (Ιωαννίδη-Καπόλου & Αγραφιώτης, 2005. Κορδούτης, 2006. Kordoutis, 2008). Δεν είναι απίθανο, επομένως, η απλή επίδραση της ηλικίας του/της συντρόφου στη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού που διαπιστώσαμε να υποκρύπτει αλληλεπίδραση διαφοράς ηλικίας μεταξύ των συντρόφων και φύλου, κατά τρόπον ώστε οι γυναίκες που συμβαίνει να έχουν μεγαλύτερους συντρόφους να αναφέρουν λιγότερο συχνή χρήση από τις γυναίκες που αναφέρουν συνομήλικους ή μικρότερους συντρόφους. Επειδή, και ως προς το ζήτημα αυτό, οι υπάρχουσες έρευνες προσφέρουν αντικρουόμενα ευρήματα, αφού ορισμένες διαπιστώνουν την παραπάνω αλληλεπίδραση (Κορδούτης, 2006. Kordoutis et al., 2000. Noar, 2001) και άλλες όχι (Manning et al., 2009), ο έλεγχος της υπόθεσης αυτής θα ήταν διαφωτιστικός.

Η παρούσα έρευνα επικέντρωσε την προσοχή της στη συχνότητα χρήσης του προφυλακτικού στις ερωτικές σχέσεις των ατόμων του τελευταίου δωδεκαμήνου χρησιμοποιώντας μία απλή μέτρηση αυτο-αναφοράς. Αυτού του τύπου η μέτρηση παγίως χρησιμοποιείται από τα κέντρα επιδημιολογικής παρακολούθησης σε Ευρώπη (ECDC, 2009) και ΗΠΑ (Abma et al., 2004. CDC, 2006) αλλά και από ανεξάρτητες έρευνες (Bajos, Leridon, & Spira, 2004. Santelli et al., 2009). Οι έρευνες αυτές διαφοροποιούνται ως προς το χρόνο για τον οποίο ζητείται από το άτομο να προβούν σε εκτίμηση, μπορεί όμως να κυμαίνεται από τις πιο πρόσφατες δύο εβδομάδες, ένα μήνα, έξι μήνες ή ένα έτος. Η αξιοπιστία της μετρικής αυτής προσέγγισης δεν έχει αμφισβητηθεί, εφόσον τους ερευνητές συνήθως ενδιαφέρει είτε η διαχρονική σύγκριση της συχνότητας χρήσης της ίδιας ομάδας του πληθυσμού είτε η διατημηματική σύγκριση ως προς ανεξάρτητες μεταβλητές ενδιαφέροντος, όπως είναι το φύλο, η φυλή, η ηλικιακή ομάδα, τα χαρακτηριστικά των σχέσεων, κ.ά. (πρβλ. Spira, Bajos, Giami, & Michaels, 1998). Εκτός αυτού, τη σχετική αξιοπιστία των μετρήσεων αυτο-αναφοράς έχει καταδείξει η σύγκρισή τους με πιο σύγχρονες μεθόδους, όπως η τεχνική του “ημερολογίου συνεύρεσης” (Fortenberry, Cecil, Zimet, & Orr, 1997) στην οποία αναφερόμαστε παρακάτω. Οι έρευνες που χρησιμοποιούν μετρήσεις αυτο-αναφοράς για τη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού συνήθως χρησιμοποιούν και διχοτομικές μετρήσεις (Έγινε/Δεν έγινε χρήση προφυλακτικού) για την πρώτη και τελευταία πιο πρόσφατη σεξουαλική επαφή γενικά ή μιας συγκεκριμένης ερωτικής σχέσης (Abma et al., 2004. CDC, 2006. Santelli et al., 2009). Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήσαμε τη διχοτομική μέτρηση της χρήσης στην πρώτη επαφή ως ανεξάρτητη μεταβλητή. Όμως θα είχε ενδιαφέρον να ελεγχθεί και ως εξαρτημένη μεταβλητή, ώστε να εξεταστεί εάν η πρωταρχική αντίληψη για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σχέσης ασκεί επίδραση στη χρήση προφυλακτικού κατά την πρώτη επαφή. Μελλοντική έρευνα θα μπορούσε επίσης να διερευνήσει το ζήτημα της συνέπειας στη χρήση προφυλακτικού σε συνάρτηση, με τη διάρκεια της σχέσης και την ποιότητά της, συγκρίνοντας τη χρήση/μη χρήση προφυλακτικού στην πρώτη αλλά και στην τελευταία, πιο πρόσφατη επαφή της σχέσης. Η μέτρηση αυτή της συνέπειας της προφύλαξης στη σχέση είναι αξιόπιστη, αλλά είναι και πολύ αδρή εφόσον χρησιμοποιεί δύο μόνον σεξουαλικές επαφές, αν και τις πιο καιρίες. Πάντως, χρησιμοποιούμενη ως μέτρηση αντιπαραβολής, μαζί με τη γενική εκτίμηση του ατόμου (βλ. Abma et al., 2004. CDC, 2006) για τη συχνότητα χρήσης προφυλάξεων στην ερωτική σχέση, συμπληρώνει

ουσιαστικά την όλη εικόνα της συχνότητας και συνέπειας της χρήσης. Λεπτομερέστερη και ακριβέστερη τεχνική για τη μέτρηση, τόσο της συχνότητας χρήσης προφυλακτικού όσο και της συνέπειας στη χρήση, είναι η τεχνική των ημερολογίων συνεύρεσης (Fortenberry et al., 1997. Strachman & Impett, 2009) που προαναφέραμε, κατά την οποία το ζευγάρι καταγράφει σε κατάλληλο ημερολόγιο τη χρήση/μη χρήση προφυλακτικού, σε κάθε συνεύρεση, για προκαθορισμένο χρονικό διάστημα. Μολονότι πρόκειται για δύσκολη και απαιτητική για τους συμμετέχοντες τεχνική, μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να την υιοθετήσει για να ελέγξει με μεγαλύτερη ακρίβεια την υπόθεσή μας. Με τη βοήθεια της τεχνικής αυτής, θα ήταν εφικτή η καλύτερη εκτίμηση της συνέπειας στη χρήση αλλά και ο έλεγχος της διαχρονικής διακύμανσής της έναντι της δυναμικής αλλαγής της ποιότητας των σχέσεων στην πορεία του χρόνου.

Σύνοψη, συμπεράσματα και προτάσεις για την αγωγή σεξουαλικής υγείας

Τα αποτελέσματά μας έδειξαν ότι είναι καιρίο από την πρώτη επαφή να τίθεται, ως αυτονόητος, ο κανόνας της προφύλαξης, διότι αυτό διευκολύνει την περαιτέρω τήρησή του. Η μεγάλη συχνότητα των επαφών, μολονότι δημιουργεί την επιθυμητή ψυχολογική εγγύτητα μεταξύ των συντρόφων, δε δημιουργεί από μόνη της ασπίδα προστασίας από τους κινδύνους της σεξουαλικής επαφής. Οι απροφύλακτες σεξουαλικές επαφές, παρόλο που συνήθως δεν έχουν βραχυχρόνιες αρνητικές επιπτώσεις, δεν προδικάζουν ανέφελα παρεπόμενα για την υγεία μακροπρόθεσμα. Για το λόγο αυτό, η παραίτηση από τη συνέπεια στη χρήση προφυλάξεων δεν πρέπει να αποφασίζεται με γνώμονα ότι “τίποτα ανησυχητικό δεν έχει συμβεί μέχρι τώρα”. Η διαφορά ηλικίας μεταξύ των συντρόφων φαίνεται να έχει αρνητικό ρόλο στη χρήση προφύλαξης, εύρημα το οποίο υπενθυμίζει τη σημασία της διαπραγματευτικής ενδυνάμωσης ενός εκάστου συντρόφου στο ζήτημα της απαίτησης προφυλάξεων κατά την ερωτική επαφή.

Το έντονο πάθος υπονομεύει την κάθε είδους οριοθέτηση μεταξύ των συντρόφων, επομένως και την προστασία μέσω της συχνής και συνεπούς χρήσης προφυλάξεων. Συγχρόνως, η όλη ασάφεια και το αμφίρροπο κλίμα που το πάθος δημιουργεί στη σχέση προκαλεί στους συντρόφους αγωνία για την πορεία της σχέσης, θέτοντας την έγνοια για αυτήν πάνω από την έγνοια για την προστασία της υγείας του εαυτού και του άλλου. Αντιθέτως, η επικράτηση της συντροφικότητας στην ποιότητα της σχέσης προ-

άγει τους σχεσιακούς κανόνες, την προβλεψιμότητα και την έγνοια για τις επιπτώσεις των ενεργειών των συντρόφων για την ευεξία και υγεία εκάτερων αλλά και για την ερωτική σχέση. Η κανονιστική συμπεριφορά της προφύλαξης ευνοείται από το πλαίσιο αυτό, αφού βοηθά τους συντρόφους να κατανοήσουν ότι η απροφύλακτη σεξουαλική επαφή μπορεί να έχει μακροχρόνιες συνέπειες και για τους δύο.

Η μείξη χαρακτηριστικών συντροφικότητας και πάθους ίσως αποτελεί το ιδανικότερο περιβάλλον και για την ταυτόχρονη απόλαυση της ερωτικής μέθεξης και για τη διασφάλιση της δικαιωματικής δυνατότητας των συντρόφων να απαιτούν ο ένας από τον άλλον την προστασία της υγείας τους, μέσω της προφύλαξης, χωρίς να ανησυχούν ότι το αίτημά τους θα έχει δυσμενείς συνέπειες για τη σχέση τους (Tafuri et al., 2010). Ο συνδυασμός όμως χαρακτηριστικών πάθους και συντροφικότητας στη σχέση απαιτεί συνειδητή εργασία, η οποία εξαρτάται από τις διαπραγματευτικές ικανότητες των συντρόφων που, ευτυχώς, είναι ευεπίφορες στην εμπειρία και στην άσκηση (Hatfield, 1988. Noller, 1996). Εμμέσως, λοιπόν, τα ευρήματά μας υπαινίσσονται ότι η συζήτηση για την προαγωγή της προφύλαξης κατά του HIV, των ΣΜΛ και της ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης θα πρέπει να αποτελεί μέρος ευρύτερης καλλιέργειας του έθνους (“κουλτούρας”) των ερωτικών σχέσεων. Η συνήθης μέχρι τώρα τακτική να προωθείται από τις εκστρατείες αγωγής υγείας η προφύλαξη χωρίς αναφορά στο φυσικό πλαίσιο της, τις ερωτικές σχέσεις, ίσως να είναι αναποτελεσματική. Αντιθέτως, η παρουσίαση της προφύλαξης υπό το πρίσμα των ποιοτικών ιδιαιτεροτήτων των ερωτικών σχέσεων, των ικανοποιήσεων, απαιτήσεων και συνεπειών τους, ίσως να μπορεί να πείσει αποτελεσματικότερα το νέο άνθρωπο ότι είναι ρεαλιστικό και χρήσιμο για τη ζωή του να υιοθετήσει, με συνέπεια, ασφαλέστερη σεξουαλική συμπεριφορά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abma, J. C., Martinez, G. M., Mosher, W. D., & Dawson, B. S. (2004). *Teenagers in the United States: Sexual activity, contraceptive use, and childbearing. 2002* (Vital Health Statistics Series 23 No. 23). Hyattsville, MD: National Center for Health Statistics.
- Alstead, M., Campsmith, M., Halley, C. S., Hartfield, K., Goldbaum, G., & Wood, R. W. (1999). Developing, implementing and evaluating a condom promotion program targeting sexually active adolescents. *AIDS Education and Prevention, 11*(6), 497-512.
- Apostolidis, T. (1993). Pratiques “sexuelle” versus pratiques “amoureuses”: Fragments sur la division socioculturelle du comportement sexuel [“Σεξουαλικές” έναντι “ερωτικών”

- πρακτικών: Όψεις των κοινωνιοψυχολογικών διακρίσεων της σεξουαλικής συμπεριφοράς]. *Sociétés*, 39, 39-43.
- Bajos, N., Bozon, M., Beltzer, N., Laborde, C., Andro, A., Ferrand, M., Goulet, V., Laporte, A., Le Van, C., Leridon, H., Levinson, S., Razafindratsima, N., Toulemon, L., Warszawski, J., & Wellings, K. (2010). Changes in sexual behaviours: From secular trends to public health policies. *AIDS*, 24(8), 1185-1191.
- Bajos, N., Leridon, H., & Job-Spira, (2004). Contraception and abortion in France in the 2000s. *Population*, 3-4(59), 347-356.
- Bauman, L., & Berman, R. (2005). Adolescent relationships and condom use: Trust, love and commitment. *Aids and Behavior*, 9(2), 211-222.
- Baumeister, R. F. (2001). Gender differences in erotic plasticity. The female drive as socially flexible and responsive. In R. F. Baumeister (Ed.), *Social psychology and human sexuality* (pp. 95-134). Philadelphia, PA: Psychology Press.
- Berscheid, E., & Walster, E. H. (1978). *Interpersonal attraction*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Birnbaum, G. E., Reis, H. T., Mikulincer, M., Gillath, O., & Orpaz, A. (2006). When sex is more than just sex: Attachment orientations, sexual experience, and relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 929-943.
- Byers, E. S., & Wang, A. (2004). Understanding sexuality in close relationships from the social exchange perspective. In J. H. Harvey, A. Wenzel, & S. Sprecher (Eds.), *The handbook of sexuality in close relationships* (pp. 203-234). London: Erlbaum.
- Centers for Disease Prevention and Control. (2006). Youth risk behavior surveillance – United States 2005. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 55(SS-5), 1-108.
- Chandra, A., Martinez, G. M., Mosher, W. D., Abma, J. C., Jones, J. (2005). *Fertility contraception and fatherhood: Data on men and women from cycle 6 of the National Survey of Family Growth. 2002* (Vital and Health Statistics Series 23 No. 25). Hyattsville, MD: National Center for Health Statistics.
- Civic, D. (1999). The association between characteristics of dating relationships and condom use among heterosexual young adults. *AIDS Education and Prevention*, 11(4), 343-352.
- Clark, L. F., Miller, K. S., Harrison, J. S., Kay, K. L., & Moore, J. (1996). Perceived partner safety and heterosexual risk for HIV. In S. Oskamp & S. Thompson (Eds.), *Understanding and preventing HIV risk behavior: Safer sex and drug use* (pp. 80-89). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cline, R. W., Johnson, S. J., & Freeman, K. E. (1992). Talk among sexual partners about AIDS: Interpersonal communication or risk enhancement? *Health Communication*, 4, 39-56.
- Coker, A. L., Richter, D. L., Valois R. F., McKeown R. E., Garrison C. Z., & Vincent, M. L. (1994). Correlates and consequences of early initiation of sexual intercourse. *Journal of School Health*, 64(9), 372-378.
- Collins, N., & Feeny, B. C. (2004). An attachment theory perspective on closeness and intimacy. In D. J. Mashek & A. P. Aron (Eds.), *Handbook of closeness and intimacy* (pp. 163-187). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Cooper, M. L., Shapiro, Ch. M., & Powers, A. M. (1998). Motivations for sex and risky sexual behavior among adolescents and young adults: A functional perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(6), 1528-1558.
- De Visser, R., & Smith, A. (2001). Relationships between sexual partners influence rates and correlates of condom use. *AIDS Education and Prevention*, 13(5), 413-427.
- Diacoyanni, I., Tarlatzis, B., Kaprinis, G., Fokas, C., & Pitsavas, A. (1982). Psychological

- factors of abortion and contraception in Greece. *Contraceptive Delivery Systems*, 3(3-4), 557-567.
- Dubois-Arber, F., & Spencer, Br. (1998). Condom use. In M. Hubert, N. Bajos, & Th. Sandfort (Eds.), *Sexual behaviour and HIV/AIDS in Europe* (pp. 266-286). London: UCL Press.
- Dubois-Arber, F., Masur, J. B., Hausser, D., & Zimmermann, E. (1993). Evaluation of AIDS prevention among homosexual and bisexual men in Switzerland. *Social Science and Medicine*, 37(12), 1539-1544.
- Emmers-Sommer, T. M., & Allen, M. (2005). *Safer sex in personal relationships*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- European Centre for Disease Prevention and Control. (2006). *Trends in sexually transmitted infections and HIV in the European Region, 1990-2005*. Stockholm: European Centre for Disease Prevention and Control.
- European Centre for Disease Prevention and Control. (2009). *HIV/AIDS surveillance in Europe 2008*. Stockholm: European Centre for Disease Prevention and Control.
- Feeney, J. A., & Noller, P. (2004). Attachment and sexuality in close relationships. In J. H. Harvey, A. Wenzel, & S. Sprecher (Eds.), *The handbook of sexuality in close relationships* (pp. 183-202). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Fehr, B. (2003). The status of theory and research on love and commitment. In G. J. O. Fletcher & M. S. Clark (Eds.), *Interpersonal processes* (pp. 331-356). London: Blackwell.
- Fisher, H. (1998). Lust, attraction, and attachment in mammalian reproduction. *Human Nature*, 9(1), 23-52.
- Fisher, H. (2004). *Why we love: The nature and chemistry of romantic love*. New York: Holt.
- Fisher, H. (2006). Broken hearts: The nature and risks of romantic rejection. In A. Booth & C. Crouter (Eds.), *Romance and sex in adolescence and emerging adulthood: Risks and opportunities* (pp. 3-29). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Fletcher, G. (2002). *The new science of intimate relationships*. Malden, MA: Blackwell.
- Fletcher, G. J., Simpson, J. A., & Thomas, G. (2000). Ideas, perceptions and evaluations in early relationship development. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 933-940.
- Fortenberry, J. D., Cecil, H., Zimet, G. D., & Orr, D. P. (1997). Concordance between self-report questionnaires and coital diaries for sexual behaviors of adolescent women with sexually transmitted diseases. In J. Bancroft (Ed.), *Researching sexual behavior* (pp. 237-249). Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Fortenberry, J. D., Tu, W., Harezlak, J., Katz, B. P., & Orr, D. P. (2002). Condom use as a function of time in new and established adolescent relationships. *American Journal of Public Health*, 92(2), 211-213.
- Giami, A., & Schiltz, M. A. (1996). Representations of sexuality and relations between partners: Sex research in France in the era of AIDS. *Annual Review of Sex Research*, 7, 125-157.
- Hammer, J., Fisher, J. D., & Fisher, W.A. (1996). When two heads aren't better than one: AIDS risk behavior in college couples. *Journal of Applied Social Psychology*, 26, 375-397.
- Harris, H. (1995). Rethinking heterosexual relationships in Polynesia: A case study of Mangaia, Cook Island. In W. Jankowiak (Ed.), *Romantic passion: A universal experience?* (pp. 70-89). New York: Columbia University Press.
- Hatfield, E. (1988). Passionate and companionate love. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 191-217). New Haven, CT: Yale University Press.

- Hatfield, E., Pillemer, J. T., O'Brien, M. U., & Le, Y. C. L. (2008). The endurance of love: Passionate and companionate love in newlywed and long-term marriages. *Interpersona* 2(1), 35-64.
- Hatfield, E., & Rapson, R. L. (1990). Passionate love in intimate relationships. In B. S. Moore & A. Isen (Eds.), *Affect and social behavior* (pp. 126-152). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Hatfield, E., & Rapson, R. L. (1993). *Love, sex, and intimacy: Their psychology, biology, and history*. New York: Harper Collins.
- Hatfield, E., & Rapson, R. (1996). *Love and sex: Cross-cultural perspectives*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Hatfield, E., & Rapson, R. L. (2002). Passionate love and sexual desire: Cultural and historical perspectives. In A. Vangelisti, H. T. Reis, & M. A. Fitzpatrick (Eds.), *Stability and change in relationships* (pp. 128-149). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Hatfield, E., Schmitz, E., Cornelius, J., & Rapson, R. L. (1988). Passionate love: How early does it begin? *Journal of Psychology and Human Sexuality*, 1(1), 35-51.
- Hatfield, E., & Sprecher, S. (1986). Measuring passionate love in intimate relationships. *Journal of Adolescence*, 9, 383-410.
- Hatfield, E., Utne, M. K., & Traupmann, J. (1979). Equity theory and intimate relationships. In R. L. Burgess & T. L. Huston (Eds.), *Social exchange in developing relationships* (pp. 99-133). New York: Academic.
- Hatfield, E., Walster, G. W., & Traupmann, J. (1979). Equity and premarital sex. In M. Cook & G. Wilson (Eds.), *Love and attraction: An international conference* (pp. 309-322). Oxford, UK: Pergamon.
- Hendrick, C., & Hendrick, S. S. (1986). A theory and method of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 392-402.
- Hendrick, S., & Hendrick, C. (1997). Love and satisfaction. In R. J. Sternberg & M. Hojjat (Eds.), *Satisfaction in close relationships* (pp. 56-78). New York: Guilford.
- Hendrick, S., & Hendrick, C. (2000). Romantic love. In C. Hendrick & S. S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: A sourcebook* (pp. 203-216). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hendrick, S., & Hendrick, C. (2002). Linking romantic love with sex: Development of the perceptions of love and sex scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 19(3), 361-378.
- Hendrick, S., & Hendrick, C. (2004). Sex and romantic love: Connects and disconnects. In J. H. Harvey, A. Wenzel, & S. Sprecher (Eds.), *The handbook of sexuality in close relationships* (pp. 159-183). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Holmes, K., Levine, R., & Weaver M. (2004). Effectiveness of condoms in preventing sexually transmitted infections. *Bulletin of the World Health Organization*. Geneva, Switzerland: WHO.
- Ioannidi-Kapolou, E. (2004). Use of contraception and abortion in Greece: A review. *Reproductive Health Matters*, 12(24), 174-183.
- Ιωαννίδη-Καπόλου, Ε., & Αγραφιότης, Δ. (2005). Σεξουαλικότητα(ες) στα χρόνια της αβεβαιότητας και του AIDS: Η νέα ερωτική σχέση Ελλήνων και Ευρωπαίων. Συγκριτική προσέγγιση. Αθήνα: Πολύτροπον.
- Jankowiak, W. R., & Fisher, E. F. (1992). A cross-cultural perspective on romantic love. *Ethnology*, 31(2), 149-155.
- Joint United Nations Programme on HIV/AIDS. (2009). *Report on the global AIDS epidemic*. Geneva, Switzerland: UNAIDS.

- Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, World Health Organization, United Nations Population Fund. (2009). *Condoms and HIV prevention: Position statement by UNAIDS, UNFPA and WHO*. Geneva, Switzerland: UNAIDS.
- Katz, B. P., Fortenberry, J. D., Zimet, G. D., Blythe, M. J., & Orr, D. P. (2000). Partner specific relationship characteristics and condom use among young people with sexually transmitted diseases. *The Journal of Sex Research, 37*(1), 69-75.
- Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων. (2009). *Δελτίο επιδημιολογικής επιτήρησης της HIV/AIDS λοίμωξης στην Ελλάδα* (Τεύχος 24). Αθήνα: Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων & Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- Kito, M. (2005). Self-disclosure in romantic relationships and friendships among American and Japanese college students. *The Journal of Social Psychology, 145*(2), 127-140.
- Κορδούτης, Π. (2000). Αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές και πρόληψη. Στο Στ. Παπαστάμου (Επιμ. Έκδ.), *Η κοινωνική ψυχολογία στο κατώφλι του 21ου αιώνα* (σ. 167-173). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κορδούτης, Π. (2003). Εφαρμοσμένη έρευνα για τη σεξουαλική προφύλαξη και εξέλιξη κοινωνιοψυχολογικής θεωρίας: Από το άτομο στη διαπροσωπική σχέση και από τη σχέση στον κοινωνικό εαυτό. Στο Α. Ευκλείδη, Α. Στογιαννίδου, & Ε. Αυδή, (Επιμ. Σύντ. και Επιμ. Έκδ.), *Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής, Τμήμα Ψυχολογίας Α.Π.Θ.: Τόμος 5. Στη μνήμη της Μαίρης Μάνιου-Βακάλη* (σ. 145-188). Θεσσαλονίκη: Υπηρεσία Δημοσιευμάτων Α.Π.Θ./Art of Text.
- Κορδούτης, Π. (2006). Χαρακτηριστικά της ερωτικής σχέσης και πρόβλεψη προφύλαξης: "Είσαι μεγαλύτερος/η, νιώθω για σένα πάθος, μήπως δεν χρειάζονται τόσες προφυλάξεις;". Στο Π. Σ. Κορδούτης & Β. Γ. Παυλόπουλος (Επιμ. Έκδ.), *Πεδία έρευνας στην κοινωνική ψυχολογία* (σ. 237-266). Αθήνα: Ατραπός.
- Kordoutis, P. (2008). Companionate love, passionate love, and safe sex in dating relationships. *International Journal of Psychology, 43*(3-4), 461.
- Kordoutis, P. S., Loumakou, M., & Sarafidou, J. O. (2000). Heterosexual relationship characteristics, condom use and safe sex practices. *AIDS Care, 12*, 767-782.
- Kordoutis, P., Sarafidou, J. O., & Loumakou, M. (2005). The social representation of the condom. An object drawn from social obscurity into the spotlight. *Hellenic Journal of Psychology, 2*, 260-286.
- Ku, L. Sonenstein, F. L., & Pleck, J. H. (1994). The dynamics of young men's condom use during and across relationships. *Family Planning Perspective, 26*(6), 246-251.
- Kyriakis, K. P., Hadjivassiliou, M. Papanizos, V. A., Flemetakis, A., Stavrianeas, N., & Katsambas, A. (2003). Incidence determinants of gonorrhoea, chlamydial genital infection, syphilis and chancroid in attendees at a sexually transmitted disease clinic in Athens Greece. *International Journal of Dermatology, 42*(11), 876-881.
- Lee, J. (1977). *The colors of love*. New York: Bantam.
- Leridon, H., Van Zessen, G., & Hubert, M. (1998). The Europeans and their sexual partners. In M. Hubert, N. Bajos, & T. Sandfort (Eds.), *Sexual behaviour and HIV/AIDS in Europe* (pp. 165-195). London: UCL Press.
- Levidiotou, S., Vrioni, G., Papadogeorgaki, H., Avdelioudi, K., Kada, H., Kaparos, G., Kouskouni, E., Fragouli, E., & Legakis, N. J. (2005). Chlamydia trachomatis infections in Greece: First prevalence study using nucleic acid amplification tests. *European Journal of Clinical Microbiology and Infectious Diseases, 24*(3), 207-213.
- Lieberman, D., & Hatfield, H. (2006). Passionate love: Cross-cultural and evolutionary per-

- spectives. In R. J. Sternberg & K. Weiss (Eds.), *The new psychology of love* (pp. 274-297). New Haven, CT: Yale University Press.
- Λουμάκου, Μ., Κορδούτης, Π., & Σαραφίδου, Γ. (2001). *Ερωτική επαφή και προφύλαξη: Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των νέων*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Manlove, J., Ryan, S., & Franzetta, K. (2007). Contraceptive use patterns across teens' sexual relationships: The role of relationships, partners, and sexual histories. *Demography*, 44(3), 603-621.
- Manning, W. D., Flanigan, C. M., Giordano, P. C., & Longmore, M. A. (2009). Relationship dynamics and consistency of condom use among adolescents. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 41(3), 181-190.
- Manning, W. D., Giordano, P. C., & Longmore, M. A. (2006). Hooking up: The relationship context of "non-relationship" sex. *Journal of Adolescent Research*, 34(2), 384-407.
- Martinez, G. M., Chandra, A., Abma, C. A., Jones, J., & Mosher, W. D. (2006). *Fertility contraception and fatherhood: Data on men and women from Cycle 6 of the National Survey of Family Growth. 2002* (Vital and Health Statistics Series 23 No. 26). Hyattsville, MD: National Center for Health Statistics.
- Mays, V. M., & Cochran, S. D. (1988). Issues in the perception of AIDS risk and risk reduction activities by Black and Hispanic/Latina women. *American Psychologist*, 43, 949-957.
- McCormack, A., Anderton, J., & Barbieri, T. (1993). Gender, HIV awareness and prevention among college students. *College Student Journal*, 27(4), 514-522.
- Miller, K. S., Clark, L. F., & Moore, J. S. (1997). Sexual initiation with older male partners and subsequent HIV risk behavior among female adolescents. *Family Planning Perspectives*, 29, 212-214.
- Miller, K. S., Levin, M. L., Whitaker, D. J., & Xu, X. (1998). Patterns of condom use among adolescents: The impact of mother-adolescent communication. *American Journal of Public Health*, 88, 1542-1544.
- Misovich, S. J., Fisher, J. D., & Fisher, W. A. (1997). Close relationships and elevated HIV risk behavior: Evidence and possible underlying psychological processes. *Review of General Psychology*, 1, 72-107.
- Moatti, J. P., Hausser, D., & Agrafiotis, D. (1997). Understanding HIV risk-related behaviour: A critical overview of current models. In L. van Campenhoudt, M. Cohen, G. Guizzardi, & D. Hausser (Eds.), *Sexual interactions and HIV risk: New conceptual perspectives in European research* (pp. 100-127). London: Taylor and Francis.
- Noar, S. (2001). Sexual negotiation and the influence of gender and power in heterosexually active men and women. *Dissertation Abstracts International*, 62(09), 4277B.
- Noar, S. M., Zimmerman, R. S., & Atwood, K. A. (2004). Safer sex and sexually transmitted infections from a relationship perspective. In J. H. Harvey, A. Wenzel, & S. Sprecher (Eds.), *The handbook of sexuality in close relationships* (pp. 519-544). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Noller, P. (1996). What is this thing called love? Defining the love that supports marriage and family. *Personal Relationships*, 3, 97-115.
- Ξανθοπούλου, Δ., & Κορδούτης, Π. (2007). Η διαπροσωπική επιρροή στην ερωτική σχέση: "Μπορώ να πείσω το σύντροφό μου να πάρουμε προφυλάξεις;". Στο Π. Κορδούτης, Ζ. Παπαληγούρα, & Ε. Μασούρα (Επιμ. Σύντ. & Επιμ. Έκδ.), *Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής, Τμήμα Ψυχολογίας Α.Π.Θ.* (Τόμος 7, σ. 325-353). Θεσσαλονίκη: Υπηρεσία Δημοσιευμάτων Α.Π.Θ./Art of Text.

- Oakley, A., Fullerton, D., & Holland, J. (1995). Behavioral interventions for HIV/AIDS prevention, *AIDS*, 9, 479-486.
- Panksepp, J. (1998). *Affective neuroscience: The foundations of human and animal emotions*. New York: Oxford University Press.
- Pilkington, C. J., Kern, W., & Indest, D. (1994). Is safer sex necessary with a "safe" partner? Condom use and romantic feelings. *Journal of Sex Research*, 31(3), 203-210.
- Rouso, D., Panidis, D., Karayannis, B., Kourtis, A., Petropoulo, P., & Mamopoulos, M. (2000). Induced abortion: A four-year experience at a university gynaecological clinic in Greece. *Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 20(6), 618-619.
- Salakos, N., Bakalianou, K., Gregoriou, O., Iavazzo, C., Paltoglou, G., & Creatsas, G. (2008). Abortion rates and the role of family planning: A presentation of the Greek reality. *Clinical and Experimental Obstetrics and Gynaecology*, 35(4), 279-283.
- Santelli, J., Sandfort, Th., & Orr, M. (2008). Transnational comparisons of adolescent contraceptive use. *Archives of Adolescent Adolescent Health*, 162(1), 92-94.
- Santelli, J., Sandfort, Th., & Orr, M. (2009). U.S./European differences in condom use. *Adolescent Health*, 44(3), 306-316.
- Σαραφίδου, Γ., Κορδούτης, Π., & Λουμάκου, Μ. (2006). Ριψοκίνδυνη συμπεριφορά στις σεξουαλικές σχέσεις φοιτητών ελληνικών ΑΕΙ. Στο Π. Σ. Κορδούτης & Β. Γ. Παυλόπουλος (Επιμ. Έκδ.), *Πεδία έρευνας στην κοινωνική ψυχολογία* (σ. 213-236). Αθήνα: Ατραπός.
- Shafii, T., Stovel, K., Davis, R., & Holmes, K. (2004). Is condom use habit forming? Condom use at sexual debut and subsequent condom use. *Sexually Transmitted Diseases*, 31(6), 366-372.
- Sheeran, P., Abraham, C., & Orbell, S. (1999). Psychosocial correlates of heterosexual condom use: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 125, 90-131.
- Snyder, M., Tanke, E. D., & Berscheid, E. (1977). Social perception and interpersonal behavior. On the self-fulfilling nature of social-stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35, 656-666.
- Spira, A., Bajos, N., Giami, A., & Michaels, S. (1998). Cross-national comparisons of sexual behavior surveys-methodological difficulties and lessons for prevention. *American Journal of Public Health*, 88(5), 730-731.
- Sprecher, S., & Regan, S. (1998). Passionate and companionate love in courting and young married couples. *Sociological Inquiry*, 68(2), 163-185.
- Sprecher, S., & Regan, P. (2000). Sexuality in a relational context. In C. Hendrick & S. S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: A sourcebook* (pp. 217-227). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sprecher, S., & Schwartz, P. (1994). Equity and balance in the exchange of contributions in close relationships. In M. J. Lerner & G. Mikula (Eds.), *Entitlement and the affectional bond. Justice in close relationships* (pp. 12-36). New York: Plenum.
- Stephenson, N., Breakwell, G., & Fife-Schaw, C. (1993). Anchoring social representations of HIV protection: The significance of individual biographies. In P. Aggleton, P. Davies, & G. Hart (Eds.), *AIDS: Facing the second decade* (pp. 84-98). London: Burgess Science Press.
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93, 119-135.
- Sternberg, R. J. (1988). Triangulating love. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 119-138). New Haven, CT: Yale University Press.

- Sternberg, R. J. (1997). A construct validation of a triangle love scale. *European Journal of Social Psychology, 27*, 313-335.
- Sternberg, R. J. (2006). A duplex theory of love. In R. J. Sternberg & K. Weis (Eds.), *The new psychology of love* (pp. 184-199). New Haven, CT: Yale University Press.
- Sternberg, R. J., Hojjat, M., & Barnes, M. L. (2001). Empirical aspects of a theory of love as a story. *European Journal of Personality, 55*, 345-356.
- Strachman, A., & Impett, E. A. (2009). Attachment orientations and daily condom use in dating relationships. *The Journal of Sex Research, 46*, 1-11.
- Swann, W. B., Silvera, D. H., & Proske, C. U. (1995). On "knowing your partner": Dangerous illusions in the age of AIDS? *Personal Relationships, 2*, 173-186.
- Tafari, S., Martinelli, D., Germinario, C., & Prato, R. (2010). Determining factors for condom use: A survey of young Italian adults. *European Journal of Contraception and Reproductive Health Care, 15*(1), 24-30.
- Van Campenhoudt, L., & Cohen, M. (1997). Interaction and risk related behaviour: Theoretical and heuristic landmarks. In L. van Campenhoudt, M. Cohen, G. Guizzardi, & D. Hausser (Eds.), *Sexual interactions and HIV risk: New conceptual perspectives in European research* (pp. 59-74). London: Taylor and Francis.
- Walster, E., & Walster, G. W. (1978). *A new look at love*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Weller, S., & Davis, K. (2004). *Condom effectiveness in reducing heterosexual HIV transmission* (The Cochrane Library Issue 2). Chisester, UK: Wiley.
- Wulfert, E., & Wan, C. K. (1993). Condom use: A self efficacy model. *Health Psychology, 12*, 346-353.
- Zimmerman, R. S., Noar, S. M., Feist-Price, S., Dekthar, O., Cupp, P. K., Anderman, E., & Lock, S. (2007). Longitudinal test of a multiple domain model of adolescent condom use. *Journal of Sex Research, 44*(4), 380-394.

QUALITY IN YOUNG PEOPLE'S DATING RELATIONSHIPS AND PROTECTION DURING THEIR SEXUAL CONTACTS

Panos S. Kordoutis

Panteion University of Social and Political Sciences, Athens, Greece

Abstract: Recent research in protection against unwanted pregnancy and sexually transmitted infections in intimate relationships, tends to emphasize objective relational characteristics, for example, the characteristics of partners and the duration of the relationship, overlooking the more subjective and qualitative ones. The present research examined whether the fundamental qualitative characteristics of relationships, that is, passion and companionship, affected condom use frequency within the relationship. Participants were 577 students involved in intimate relationships. It was found that increased passion in the relationships was associated with less frequent condom use in sexual contacts, whereas increased companionship with more. Among the objective relational characteristics, condom use at first contact was associated with increased use of protection during the relationship, while frequency of contacts and partner's age with decreased use. It is advisable that health education on protection be conducted before adolescents' first sexual contacts, by promoting the broader culture of intimate relationships.

Key words: Protection, Relationship quality, Sexually transmitted infections, Unwanted pregnancy.

Address: Panos S. Kordoutis, Department of Psychology, Panteion University of Social and Political Sciences, Syngrou Av. 136, 176 71 Athens. Tel./Fax: +30-210-5698119. E-mail: pkord@otenet.gr